

Kontinuum interpersonalnog narcizma

Petrović, Lara

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:520448>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-31**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA

Lara Petrović

**KONTINUUM INTERPERSONALNOG
NARCIZMA**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET HRVATSKIH STUDIJA
ODSJEK ZA PSIHOLOGIJU

Lara Petrović

**KONTINUUM INTERPERSONALNOG
NARCIZMA**

DIPLOMSKI RAD

Mentor: izv. prof. dr. sc. Dario Vučenović
Sumentor: Lea Andreis, mag. psych.

Zagreb, 2024.

Sažetak

Istraživanja narcizma otežana su njegovom nejednoznačnom definicijom i teorijskim prijeporima u razumijevanju glavnih odrednica, etiologiji, prevalenciji i dimenzijama. Različite konceptualizacije dobivaju dodatno na važnosti razmatranjem rezultata analiza na višoj razini, poput meta-analiza, gdje se može spekulirati o opravdanosti donošenja zaključaka uslijed neusporedivosti konstrukata između različitih istraživanja. Pojačan interes za istraživanje pojma u posljednjih 20 godina govori o njegovoj relevantnosti u shvaćanju suvremenog čovjeka, a interpretacije u popularnoj kulturi postavljaju zahtjev teorijskog razjašnjenja u svrhu znanstvene argumentacije o točnosti shvaćanja narcizma. Velik broj koncepcija narcizma zahtjeva postavljanje konstrukta u opći okvir dosadašnjih razumijevanja struktura ličnosti unutar kontinuuma abnormalno-normalno, koji omogućava povezivanje subkliničkih i kliničkih shvaćanja narcizma. Klinički narcizam na ovaj način postaje ekstremna manifestacija narcističnih značajki, dok će se jednaka ponašanja izražena u manjoj mjeri, manje disfunkcionalna za pojedinca i njegovu okolinu, obilježavati kao subklinički narcizam. Promatranje disfunkcija interpersonalne domene, izražene kod narcizma, kroz prizmu (dis)funkcionalnosti bihevioralnih obrazaca kao rezultante kontinuumske shvaćanja konstrukta omogućuje usporedbu različitih koncepcija narcizma, teorijsko objašnjenje pozitivnih intervencija u praktičnom adresiranju narcizma te otvara put prema destigmatizaciji pojma u zajednicama koje nisu znanstvene ili u kliničkoj praksi. Cilj ovog rada je unutar spomenutog logičkog okvira opisati aktualno viđenje konstrukta i osnovne koncepcije narcizma kroz povijest, povezati ga s relevantnim konstruktima te postaviti u kulturalni kontekst današnjice.

Ključne riječi: Narcizam, Kontinuum abnormalno-normalno, Interpersonalne disfunkcije

Abstract

Research on narcissism is hampered by its ambiguous definition and theoretical controversies in understanding its main determinants, etiology, prevalence and dimensions. Different conceptualizations gain additional importance by considering the results of analyses at a higher level, such as meta-analyses, where one can speculate about the justification of drawing conclusions due to the incomparability of constructs between different studies. Increased interest in the research of the term in the last 20 years speaks of its relevance in the understanding of modern man, and interpretations in popular culture require theoretical clarification for possibility of scientific argumentation about the accuracy of the understanding of narcissism. A large number of conceptions of narcissism require the placement of the construct in the general framework of the current understanding of personality structures within the abnormal-normal continuum, which enables the connection of subclinical and clinical understandings of narcissism. In this way, clinical narcissism becomes an extreme manifestation of narcissistic features, while the same behaviors expressed to a lesser extent, less dysfunctional for the individual and their environment, will be characterized as subclinical narcissism. Observing the dysfunctions of the interpersonal domain, expressed in narcissism, through the prism of the (dys)functionality of behavioral patterns as a result of a continuum understanding of the construct enables the comparison of different conceptions of narcissism, the theoretical explanation of positive interventions in the addressing of narcissism in practice, and opens the way to destigmatizing the term in non-scientific or non-clinical communities. The goal of this paper is to describe the current view of the construct and basic conception of narcissism throughout history, to connect it with relevant constructs and to place it in the cultural context of today's world.

Keywords: Narcissism, Abnormal-normal continuum, Interpersonal dysfunctions

Sadržaj

1. Uvod	2
2. Klinička slika narcizma	4
3. Konceptije narcizma	6
4. Teorije Kernberga i Kohuta	8
4.1. Kernbergova teorija	8
4.2. Kohutova teorija	9
4.3. Razlike i sličnosti između teorija Kernberga i Kohuta	11
5. Dimenzije narcizma	12
6. Mjere narcizma	15
7. Povezani konstrukti	18
7.1. Agresija	18
7.2. Emocionalna inteligencija	20
7.3. Perfekcionizam	23
8. Narcizam u kontekstu	24
8.1. Bliski interpersonalni odnosi	24
8.2. Individualizam	27
8.3. Društvene mreže	29
9. Zaključak	33
10. Literatura	39

1. Uvod

Koncept narcizma prvi put se spominje u Ovidijevim *Metamorfozama* (Ovidije i Gregory, 1958). Mit koji opisuje Ovidije slijedi životni narativ Narcisa čija ljepota privlači pažnju muškaraca i žena, ali koji, uslijed vlastite taštine, odbija njihovu ljubav. Nakon što u odrazu vode ugleda vlastitu sliku, zaljubljuje se i pokušava ju obgrliti, no, kako ne uspijeva u ujedinjenju s objektom ljubavi, oduzima si život (Ovidije i Gregory, 1958). Kroz dugu literarnu tradiciju (Vinge, 1967) pojam se ustaljuje u kulturi te poprima sadašnje značenje. U svakodnevnom jeziku, termin „narcis“ odnosi se na nekoga tko je pretjerano samopouzdan ili pun sebe (MacDonald, 2014), dok ga u psihologijskoj literaturi prvi put kao patološki narcizam 1898. spominje Ellis (Freud, 1914), čime započinje dugu psihoanalitičku tradiciju pojma kojeg će obraditi mnogi teoretičari, uključujući Freuda (1914), Kernberga (1985) i Kohuta (1971). U vidu subkliničkog fenomena, pojašnjava ga Kowalski (2001, prema Paulhus i Williams, 2002) kao negativni interpersonalni ponašajni tip, a pobliže ga istražuju Jones i Paulhus (2014) u sklopu mračne trijade te kasnije mračne tetrade..

U posljednjih 20 godina postoji naglašeni napredak u konceptualizaciji, mjerenju i generalno istraživanju narcizma (Miller i sur., 2021), što upućuje na njegovu relevantnost pri pokušaju zahvaćanja čovjeka unutar suvremene kulture. Kulturna kontekstualizacija pojma postaje otežana činjenicom njegovih različitih konceptualizacija te generalnom manjku konsenzusa o glavnim odrednicama, etiologiji, prevalenciji i dimenzijama narcizma (Čuržik i Jakšić, 2012). Ovakva varijacija konstrukta u literaturi otežava njegovo daljnje proučavanje i postavlja pitanje o opravdanosti provođenja meta-analiza u svrhu, primjerice, određivanja njegove temporalne stabilnosti u svrhu pokušaja određenja njegove kulturalne značajnosti. Spomenuti teorijski prijepori vezani uz konstrukt dodatno dobivaju na značaju uslijed popularizacije pojma i njegovog korištenja u svakodnevnom govoru za objašnjenje određenih aspekata ponašanja. Ako znanost ne konvergira prema rješenju koje bi najbolje zahvatilo konstrukt, koliko je opravdano ispravljati koncepcije pojma u popularnoj kulturi kao netočne ili djelomično točne?

Navedeni prigovor predstavlja osnovnu okosnicu motivacije za pisanjem preglednog rada čiji je cilj opisati aktualno viđenje konstrukta, osnovne koncepcije narcizma kroz povijest, povezati ga s relevantnim konstruktima te postaviti u kulturalni kontekst današnjice.

Obzirom na velik broj koncepcija narcizma, isti je potrebno prvenstveno postaviti u opći okvir onoga što nam je dosad poznato kada govorimo o određenoj strukturi ličnosti, odnosno,

osvrnuti se na njegovo postojanje na kontinuumu normalno-abnormalno, kao i naglasiti bazičnu manifestaciju ličnosti u interpersonalnoj domeni s obzirom na specifičnosti konstrukta.

Kontinuum (ab)normalnosti svoje izvorište pronalazi u samoj definiciji ličnosti koja je, prema Larsenu i Bussu (2017) niz psiholoških osobina i mehanizama unutar pojedinca koji su organizirani i relativno trajni te koji djeluju na interakcije s i adaptaciju osobe prema okolini, a može se smatrati normalnom ili abnormalnom (Strack, 2009). Abnormalnost u ovom slučaju predstavlja svako odstupanje od norme ponašanja zadane kulturom u kojoj pojedinac djeluje te je opravdanost ovog pojma upitna, osobito uzevši u obzir promišljanje o uzrocima abnormalnosti. Naime, prilikom adresiranja kategorije abnormalne ličnosti, važno je naglasiti kako se uzrok većine psihičkih abnormalnosti može pronaći u interakciji čovjekovih mogućnosti suočavanja i okoline u kojoj živi, pa će tako loše psihičko zdravlje biti posljedica neuspješne adaptacije jedinke na životne teškoće (Strack, 2009). Prema ovom pogledu, jasno je kako je abnormalna ličnost posljedica jednakih sila koje utječu na razvoj normalne ličnosti, a ovisno o obilježjima, trenutku pojave te jačini utjecaja osoba će steći patološke ili prilagodbene osobine (Strack, 2009). Prednost kontinuumskog pogleda na značajke ličnosti leži prvenstveno u propitkivanju dihotomije (ab)normalnosti, čime se omogućuje teorijsko objašnjenje pozitivnog intervencijskog djelovanja na izraženost značajki te proširuje mogućnost njihovog istraživanja, zahvaćajući tako kliničke i subkliničke koncepcije.

Nastavno na kontinuumski pogled na narcizam, disfunkcije kliničkih fenomena izražene u manjoj mjeri mogle bi zahvaćati njihov subklinički analog. Kako su za poremećaje ličnosti karakteristične disfunkcije u interpersonalnoj domeni (*DSM-V*, 2022), a rigidnost obrazaca ponašanja je prevalentnija kod kliničkog uzorka (Sim i Romney, 1990), moguće je pretpostaviti kako upravo repeticija maladaptivnih obrazaca razlikuje fenomene s obzirom na prisutnost ili odsutnost patologije. Disfunkcije interpersonalne domene u narcizmu djelomično zahvaćaju Jones i Paulhus (2010) prilikom opisivanja svoje koncepcije mračne trijade uz pomoć interpersonalnog cirkumpleksa. Interpersonalni cirkumpleks predstavlja model dvo-dimenzionalne koncepcije interpersonalnog prostora izražene kroz osi djelovanja (*agency*, engl.) i zajedništva (*communion*, engl.) po modelu Bakana (1966). Os djelovanja je usmjerena na pojam individuacije, a zajedništva na povezanost (Gurtman, 2009), a visoko djelovanje i nisko zajedništvo, prema Jonesu i Paulhusu (2010) zahvaćaju narcizam u okviru modela interpersonalnog cirkumpleksa. U prilog zaključku Jonesa i Paulhusa (2010) govori nešto starije istraživanje Bradleeja i Emmonsa (1992) koji istražuju odnos narcizma i osi modela te navode kako su visoki rezultati na mjeri narcizma korelirali s osi djelovanja, a nisu korelirali s osi zajedništva. U istom istraživanju, Bradlee i Emmons (1992) zaključuju kako narcizam u

široj kliničkoj perspektivi može predstavljati patološki deficit u dimenzijama zajedništva, dok u užoj perspektivi može biti shvaćen kao ograničena, ali relativno zdrava linija razvoja djelovanja. Navedena perspektiva predstavlja začetak ideje o subkliničkom i kliničkom narcizmu u literaturi, za čije opisivanje Fiscalini i Grey (1993, prema Ronningstam, 2011) koriste izraze normalnog i patološkog narcizma, pri čemu se normalni ponekad zamjenjuje sa zdravim (Pervin i sur., 2008) ili funkcionalnim (Čuržik i Jakšić, 2012) narcizmom. Čuržik i Jakšić (2012) daju dobar pregled istraživanja koja razlikuju zdravi od patološkog narcizma, od kojih većina zaključuje kako je patologija sekundarna primarnom problemu disfunkcionalnosti interpersonalnih odnosa. Proučavajući fenomen narcizma na razini obrazaca ponašanja radije nego na razini kompleksne interpersonalne domene, razlika subkliničkog i kliničkog narcizma postaje relevantna samo u izraženosti ponašanja. Klinička slika tako postaje okvir za proučavanje fenomena u ekstremu kontinuuma normalno-abnormalno, što otvara mogućnost usporedbe dviju navedenih koncepcija narcizma. U skladu s navedenim, bazični okvir konstrukta narcizma prikazat ćemo pomoću kliničke slike narcizma.

2. Klinička slika narcizma

Klinički termin za fenomen narcizma je narcistični poremećaj ličnosti. Poremećaj ličnosti je prvenstveno karakteriziran perzistirajućim obrascem unutarnjeg iskustva i ponašanja koji predstavlja značajnu devijaciju od očekivanja kulture pojedinca, a manifestira se u dva (ili više) područja: kogniciji (npr. načina percepcije i interpretacije sebe, drugih i događaja), afektivnosti (npr. raspona, intenziteta, labilnosti i prigodnosti emocionalnog odgovora), interpersonalnom funkcioniranju i kontroli impulsa (*DSM-V*, 2022). *MKB-11* (World Health Organization, 2022), kao drugi relevantan klinički klasifikacijski sustav, odmiče se od svoje ranije verzije uspostavljanjem radikalne promjene od specifičnih poremećaja ličnosti do jedne kategorije poremećaja s tri različite dimenzije: težine (blag, umjeren, težak), prominentnih crta osobnosti (negativna afektivnost, odvojenost, disocijalnost, dezinhibicija i anankastija) te graničnog obrasca (Avdibegović, 2023). Pri samoj definiciji poremećaja ličnosti, *MKB-11* se fokusira na smetnje funkcioniranja *selfa* i interpersonalne domene koje se očituju u neprilagodljivosti ponašajnih obrazaca, a procjenjuju se na kontinuumu (Avdibegović, 2023). Dimenzija težine patologije osobnosti prediktivna je za aktualne ili buduće disfunkcije, a prominentne crte osobnosti odgovaraju strukturi osobnosti te se, u određivanju težine patologije, primjenjuje onoliko crta koliko je potrebno (Avdibegović, 2023). Dimenzionalna rekonceptualizacija postignuta u ovoj verziji *MKB-a* daje interesantan pogled na organizaciju osobnosti kroz

isticanje graničnog obrasca koji suštinski odgovara graničnom poremećaju ličnosti, a predstavlja moguću podlogu za druge poremećaje ličnosti, u koje se ubraja i narcistični (Avdibegović, 2023). Ipak, razlikovanje dijagnoza je ovakvim pristupom otežano uslijed njihova preklapanja (Avdibegović, 2023), zbog čega će naglasak biti stavljen na egzaktnu definiciju narcističnog poremećaja ličnosti koju pruža *DSM-V* (2022).

Narcistični poremećaj ličnosti kao dijagnostička kategorija pretpostavlja pervazivni obrazac grandioznosti (u fantaziranju ili samom ponašanju), potrebu za divljenjem te manjak empatije koji počinje u ranoj odrasloj dobi i prisutan je u različitim kontekstima, a indikatori ovog kriterija prema *DSM-V* (2022) su:

1. grandiozni osjećaj važnosti (npr. pretjerivanje u postignućima i talentima, očekivanje da je pojedinac prepoznat kao superioran bez odgovarajućih postignuća)
2. preokupiranost fantazijama o neograničenom uspjehu, moći, briljantnosti, ljepoti ili idealnoj ljubavi
3. vjerovanje da je pojedinac „poseban“ i jedinstven te ga mogu razumjeti i s njim se povezivati jedino osobe (ili institucije) koje su također posebne ili imaju visok status
4. potreba za pretjeranim divljenjem
5. osjećaj prava (*entitlement*, engl.; npr. nerazumna očekivanja o posebnom tretmanu ili automatskom slaganju s očekivanjima pojedinca)
6. interpersonalno iskorištavanje (npr. korištenje drugih ljudi za postizanje ciljeva)
7. manjak empatije, nevoljnost u prepoznavanju ili identificiranju s osjećajima i potrebama drugih ljudi
8. zavist naspram drugih ljudi te vjerovanje da su drugi ljudi zavidni njima
9. arogantno, oholo ponašanje ili stavovi.

DSM-V (2022) navodi kako ranjivost u samopoštovanju kod pojedinaca s narcističnim poremećajem ličnosti omogućava stvaranje takozvane „ozljede“ putem kritičizma ili poraza te ih dovodi do osjećaja poniženja, degradacije i praznine. Pojedinci s narcističnim poremećajem ličnosti mogu reagirati iskazivanjem prezira, bijesa ili prkosnog protunapada (*DSM-V*, 2022). Negativna iskustva poput gore nabrojanih često mogu dovesti do socijalnog povlačenja ili prikazivanja poniznim koji maskiraju i štite facetu grandioznosti ovog poremećaja, a česti su problemi u interpersonalnim relacijama zbog problema koji izvire iz osjećaja prava, potrebe za divljenjem i manjka empatije (*DSM-V*, 2022). Također se navodi kako ambicioznost i samopouzdanje mogu dovesti do visokog performansa u postignućima, koje je pak moguće poremetiti zbog nemogućnosti tolerancije na kritičizam ili poraz te vokacijsko funkcioniranje

može biti vrlo nisko, što pak reflektira nevoljnost u sudjelovanju u riziku natjecateljske situacije zbog mogućnosti poraza. Prevalencija poremećaja je od 0 do 6,2%, a od onih koji su dijagnosticirani poremećajem, 50-75% je muškaraca (*DSM-V*, 2022).

Visoku epidemiologiju narcističnog poremećaja ličnosti kod muškaraca Čuržik i Jakšić (2012) adresiraju kao potencijalno prividnu, odnosno navode kako je moguće da je ista samo odraz rodno pristrane definicije narcizma. Ovaj komentar, unatoč postojanju podrške unutar znanstvene zajednice (npr. Matsunami, 2013; Green i sur., 2020), pobija se recentnim radom Weidmann i suradnici (2023). Weidmann i suradnici (2023) na 250 000 sudionika i 8 mjera narcizma dokazuju stabilnost dobnih i rodni razlika u narcizmu, pri čemu je narcizam najviši kod dobne skupine mlađih odraslih i kod muškaraca u odnosu na žene. Čuržik i Jakšić (2012) prilikom adresiranja potencijalno rodno pristrane definicije narcizma navode dvofaktorsku koncepciju narcizma oko koje postoje prijepori unutar znanstvene zajednice i o kojoj će biti riječ kasnije u radu. Navedena koncepcija narcizma dio je duge psihologijske tradicije nemogućnosti konsenzusa prilikom zahvaćanja ovog fenomena, što nas dovodi do kratkog i djelomičnog prikaza shvaćanja narcizma kroz povijest.

3. Koncepcije narcizma

Prvi spomen narcizma u psihologijskoj literaturi nalazimo kod Ellisa 1898. godine (Freud, 1914). Ellis ga shvaća kao psihološki stav, no godinu kasnije Näckle ga koristi za opis seksualne perverzije (Freud, 1914). Stav o auto-erotizmu, odnosno seksualnoj perverziji u kojoj osoba uzima sliku sebe kao seksualnog objekta je prihvaćen od strane prvih psihoanalitičara (Pulver, 1970), od kojih je Freud najbitniji za daljnji razvoj koncepta narcizma.

U svojem radu *O narcizmu: Uvod* postavlja ga kao dio normalnog ontogenetskog razvoja jedinke te ga razdvaja na primarni i sekundarni narcizam (Freud, 1914). Smatra kako svaki pojedinac ima fiksnu kvantitetu libida koji mu je dostupan na korištenje te je libidinalna usmjerenost na subjekt objektna ljubav, a libidinalno usmjerenje na sebe narcizam (Russell, 1985). U primarnom narcizmu pojedinac mora posjedovati osnovnu svjesnost subjekta te je libido usmjeren na samoprezentaciju, dok se usmjerenost na objekt pojavljuje konstrukcijom ego granica, a dio libida ostaje uz *self* kao rezidualni primarni narcizam (Russell, 1985). Sekundarni narcizam se razvija nakon postizanja konstantnosti libida, kada se libido povlači i ponovno investira u sebe, pritom mijenjajući rezidualni primarni narcizam, a pojavljuje se u patološkim stanjima nazvanim „narcističnim neurozama“ u kojem se ljubav premješta s objekta na sebe (Russell, 1985). Freud postavlja dva glavna odabira ponašanja prema objektu:

narcistični put, gdje pojedinac voli prema slici samog sebe (onog što je bio, što će postati i sl.) ili anaklitički put (put privrženosti) u kojem pojedinac voli ženu koja je nahranila nekoga ili muškarca koji je zaštitio nekoga (Russell, 1985). Freud je vidio narcizam kao nezrelu i sebičnu osobinu koju je bilo potrebno, u svrhu maturacije jedinke, „prerasti“ (Russell, 1985), a zbog nezadovoljstva svojom originalnom koncepcijom narcizma elaborira o fenomenu u tri različite formulacije između 1911. i 1939. (Smith, 1985).

U ranim koncepcijama narcizma dolazi do dodatnog kompliciranja tematike zamjenom termina s „narcističnim neurozama“, „psihozama“, „demencijom *precox*“ i „shizofrenijom“ (Akhtar i Thomson, 1982), do čega dolazi zbog Freudovog početnog pokušaja objašnjenja deluzionalne grandioznosti kod pojedinaca koji su manični i socijalnog povlačenja kod pacijenata sa shizofrenijom kroz teoriju narcizma (Westen, 1990). U recentnijoj teoriji i istraživanju, narcizam i psihoza se rijetko pojavljuju zajedno, ponajviše zbog rada Jacobson (1954) i Reich (1960) (Onofrei, 2009). Jacobson smatra da se narcistična patologija ne može ograničiti na psihozu, već bi trebala biti shvaćena kao regresivni spoj *selfa* i objektnih reprezentacija, dok Reich regresivni spoj premješta na primitivni ego ideal i *self* kao sredstva za poništavanje osjećaja inferiornosti (Onofrei, 2009).

U drugoj polovici dvadesetog stoljeća događa se porast u broju narcističnih pacijenata koji traže psihijatrijski tretman, no nije jasno predstavlja li ovaj podatak stvarno povećanje narcistične patologije ili povišen interes za narcizam i *self* unutar psihoanalitičke zajednice (Onofrei, 2009). Brzi rast interesa za narcizam i brojnost publikacija o temi u posljednjih pola stoljeća (Wink, 1996) dovodi do novih elaboracija koncepta (Onofrei, 2009). Pulver (1986) u radu *Narcizam: Termin i koncept* katalogizira različita značenja narcizma od 1911. do 1960., od originalnog značenja seksualne perverzije do proširenja koje uključuje smještanje psihičke energije, ranog stadija dječjeg razvoja, načina odnošenja prema objektima i sinonima za samopoštovanje (Onofrei, 2009). Stolorow (1986) na temelju Pulverovog rada predlaže definiciju narcizma naglašavajući jedinstvenu mentalnu funkciju, koja je narcistična „u stupnju u kojem je njezina funkcija održavanje strukturne kohezije, vremenske stabilnosti i pozitivnog afektivnog bojanja samoreprezentacije“ (str. 198). Suvremena shvaćanja narcizma ga opisuju kao nužan uvjet zdravog funkcioniranja koje ponekad vodi do patologije, a umjesto postavljanja jedinstvene definicije između teoretičara, debatanje je dovelo do dvosmislenosti i pretjeranog korištenja pojma (Onofrei, 2009). Westen (1990) nabraja korištenje termina narcizam kao normalnog fenomena, kulturnog fenomena, narcističnih ozljeda, narcističnih obrana, narcističnih poriva, narcističnog poremećaja ličnosti, narcističnih perverzija, narcističnih regresija, primarnog narcizma, faličkog narcizma i sličnih. Pretjeranim korištenjem pojma

otežalo se dijagnosticiranje i formulacija terapijskih intervencija za narcistični poremećaj ličnosti te operacionalizacija dimenzija narcizma kod istraživača, no neslaganja su omogućila i rast unutar suvremene psihoanalize (Onofrei, 2009). Otežana definicija narcizma postala je zadatak razumijevanja *selfa*, objektnih relacija i održavanja samopoštovanja (Onofrei, 2009). Kao najvažniji suvremeni teoretičari narcizma, čije su radikalno različite teorije dovele do razvoja onoga što se može identificirati kao dvije glavne škole narcizma, ističu se Otto Kernberg i Heinz Kohut (Russel, 1985). Njihovi pogledi na narcizam, kao i osnovne razlike, bit će prikazani u daljnjim odlomcima.

4. Teorije Kernberga i Kohuta

4.1. Kernbergova teorija

Otto Kernberg pojašnjava dinamiku narcizma unutar strukturalne dinamike i gledišta objektnih relacija, konceptualizirajući *self* kao bazičan spoj *self*/objekt internalizacije (Onofrei, 2009). Smatra kako rana dječja iskustva doprinose diferencijaciji i interakciji internaliziranih reprezentacija *selfa* i objekta, koji se sastoje od mješavine afektivnih, kognitivnih i nagonskih komponenti (Onofrei, 2009). Narcistična ličnost ima stabilne ego granice, ali odbijanje već diferenciranih internaliziranih reprezentacija *selfa* i objekta pojavljuje se kao obrana od anksioznosti, koja se pak razvija zbog interpersonalnih teškoća (Cooper, 1986). Većina Kernbergovog rada o narcizmu je na teorijskoj razini, iako opisuje narcističnu ličnost s obzirom na kliničke slučajeve (Onofrei, 2009). Navodi kako su glavne karakteristike narcistične ličnosti grandioznost, ekstremno usmjerenje na sebe i odsutnost interesa i empatije za druge ljude unatoč pokušajima dobivanja divljenja i odobravanja od strane drugih (Kernberg, 1985). Spominje i zavist prema drugim ljudima zbog značajki koje oni nemaju ili koji jednostavno uživaju u životu, manjak emocionalne dubine i nemogućnost razumijevanja kompleksnih emocija kod drugih ljudi (Kernberg, 1985). Samoreprezentacije narcističnih ličnosti su podijeljene između grandiozne i obezvrijeđene reprezentacije, pri čemu su ovakve ekstremne kontradikcije u konceptu *selfa* često prvi klinički dokaz teške patologije u ego i superegu ovih pacijenata (Kernberg, 1985).

U domeni interpersonalnog funkcioniranja, smatra kako narcistični pacijenti generalno iskorištavaju, nemilosrdni su te misle kako imaju pravo posjedovati i kontrolirati druge bez osjećaja krivnje (Onofrei, 2009). Nemaju mogućnost stvarne ovisnosti o drugima, unatoč naizglednoj ovisnosti o divljenju i poštovanju od strane drugih, upravo zbog njihovog nepovjerenja i omalovažavanja drugih (Onofrei, 2009). Kontrolirajuće ponašanje predstavlja

obranu od paranoidnih značajki koje su povezane s oralnim bijesom, za kojeg Kernberg smatra da je centralan za njihovu psihopatologiju, a obrambeni mehanizmi koji koriste kako bi se obranili od osjećaja inferiornosti, zavisti i potreba ovisnosti o drugima su cijepanje (*splitting*, engl.), poricanje, projektivna identifikacija, onipotentnost i primitivna idealizacija (Kernberg, 1985).

Vezano uz etiologiju i dinamičke značajke narcistične ličnosti, Kernberg smatra kako do narcistične ličnosti dolazi zbog nezadovoljavanja emocionalnih potreba u djetinjstvu od strane kronično hladne i neempatične majke, zbog čega pojedinac osjeća bijes koji se primarno okreće prema roditeljima (Akhtar i Thomson, 1982). Iz ovog razloga stvara se obrana u nekom aspektu sebe koje njegovi roditelji, osobito majka, cijene te se na ovaj način razvija grandiozni *self* koji predstavlja spoj značajki djeteta kojima se roditelji dive, fantazirane verzije sebe kojom kompenzira frustraciju i brani se od bijesa i zavisti te fantazirane slike o majci koja daje dovoljno ljubavi (Akhtar i Thomson, 1982). Rezultanta zbunjenosti između pojmova idealnog *selfa*, idealnog objekta i stvarnih slika *selfa* su distorzije *selfa* te strukturalne distorzije superega, koje su pak rezultat nemogućnosti sažimanja idealiziranih slika, zahtjeva roditelja i agresivno određenih preteča superega (Onofrei, 2009). Ovakvo stanje nabrojanih značajki vodi do pogoršanja objektnih relacija i teških smetnji u interpersonalnim odnosima (Onofrei, 2009). Razlikuje tri razine funkcioniranja narcističnih ličnosti (Kernberg, 1985):

1. efektivna površna adaptacija uz probleme izražene kao ograničene neurotične simptome
2. teške smetnje u objektnim relacijama i komplicirani simptomi u više područja funkcioniranja (najčešća grupa)
3. granične značajke.

Kao pandan Kernbergovoj teoriji narcizma postavlja se Kohutova teorija (1971) koja će biti prikazana u idućem odlomku.

4.2. Kohutova teorija

Kohutova teorija narcizma (1971) bazira se na njegovim psihoanalitičkim kliničkim promatranjima pacijenata s narcističnim poremećajem ličnosti te je smještena unutar njegove šire teorije psihologije *selfa* u kojoj je *self* srž ličnosti i sila koja vodi psihički život (Onofrei, 2009). Predlaže model bipolarnog *selfa* koji se sastoji od egzibicionističkih tendencija i ambicija s jedne strane, te idealizacije roditelja i *selfa* s druge strane (Onofrei, 2009). Između ovih polova nalazi se posredno područje bazičnih talenata i vještina koji se aktiviraju tenzijom luka između ambicija i ideala, a smatra da je narcistični poremećaj ličnosti bolest nedostatka

koji rezultira zaustavljenim razvojem adekvatne psihičke strukture (Onofrei, 2009). U samom središtu narcističnih poremećaja nalazi se oslabljeni ili neispravan *self* koji je pokriven obranama, simptomatologijom i patološkim ponašanjima (Kohut i Wolf, 1986).

Njegovi zapisi pružaju jasnu artikulaciju terapijskih tehnika, ali ne sadrže empirijske dijagnostičke kriterije (Onofrei, 2009), zbog čega Akhtar i Thomson (1982) u pokušaju razvoja točnijih dijagnostičkih kriterija izvode Kohutove opise narcističnih pacijenata. Navode kako narcistični pacijenti mogu izvještavati o perverznom fantazijama ili manjku interesa za seks, inhibicijama u poslu, teškoćama u formiranju i održavanju odnosa ili delinkventne aktivnosti, mogu demonstrirati manjak humora, manjak empatije za potrebe i osjećaje drugih osoba, patološko laganje ili hipohondrijske preokupacije (Akhtar i Thomson, 1982). Također pokazuju očitu grandioznost u nerealističnim shemama, pretjerano samopoštovanje, zahtjeve za pažnjom i neprikladne idealizacije određenih ljudi, a spominje i reaktivno povećanje grandioznosti zbog percipiranog narušavanja samopouzdanja koje se manifestira kroz povećanu hladnoću i samosvijest, izvještačen govor te čak epizode nalik hipomaniji (Akhtar i Thomson, 1982). Kohut (1971) smatra kako se pacijente može identificirati i kroz njihove ljute reakcije koje naziva narcističnim bijesom, s centralnom značajkom potrebe za osvetom s potpunim odbacivanjem razumnih ograničenja (Onofrei, 2009).

Razlikuje primarne i sekundarne smetnje *selfa*, pri čemu primarne uključuju psihoze i granična stanja, a sekundarne su otpornije i uključuju narcistične poremećaje ponašanja te narcistične poremećaje ličnosti (Onofrei, 2009). Kategorije narcističnog poremećaja ponašanja i poremećaja ličnosti naizgled su slične, ali Kohut i Wolf (1986) navode da, unatoč prisutnosti bolesti *selfa* kao psihopatološke baze oba poremećaja, postoji razlika u samouvjerenosti zahtjeva prema okolini na način da su oni kod narcističnog poremećaja ponašanja jači u odnosu na narcistični poremećaj ličnosti. Kohut (1971) opisuje pacijente s narcističnim poremećajem ponašanja kao one koji imaju pretjerano izražene narcistične zahtjeve te koji se pojavljuju kao pretjerano samouvjereni i zahtjevni, dok su pacijenti s narcističnim poremećajem ličnosti oni koji su na van stidljivi, nesamouvjereni i socijalno izolirani, ali koji zadržavaju grandiozne fantazije (Onofrei, 2009).

Uvodi koncept *selfobjekata* koji predstavljaju objekte koje dijete doživljava kao dio sebe i koje očekuje kontrolirati, pri čemu ih se kao objekte ne percipira u potpunosti autonomno već kao internalizirane aspekte *selfa* i njegovih potreba (Onofrei, 2009). Razlikuje dvije vrste *selfobjekata* koje korespondiraju s dva pola *selfa*: zrcalni *selfobjekt* i idealiziranu sliku roditelja (Onofrei, 2009). Zrcalni *selfobjekti* odgovaraju djetetovom osjećaju snage, veličine i savršenstva, dok idealizirana slika roditelja pruža sliku mirnoće, nepogrešivosti i sveznanja na

koje se dijete može ugledati i s kojom se može stopiti (Onofrei, 2009). Kohut patologiju *selfa* vidi kao rezultantu faktora koji konzistentno interferiraju s normalnim razvojem *selfa*, a do kojih dolazi u djetetovim ranim interakcijama *selfobjekata* (Onofrei, 2009). Umjesto odgovaranja na djetetove potrebe za zrcaljenjem i idealizacijom, roditelji odgovaraju na potrebe vlastitog nesigurno ustanovljenog *selfa* (Onofrei, 2009).

4.3. Razlike i sličnosti između teorija Kernberga i Kohuta

Russell (1985) uspoređuje teorije Kernberga i Kohuta kroz 6 glavnih teorijskih razlika u dalje navedenim područjima:

1. odnosu ljubavi prema sebi i ljubavi prema objektu,
2. definiciji narcističnog libida,
3. značenju patološkog narcizma,
4. etiologiji narcističnog poremećaja ličnosti,
5. klasifikaciji narcističnog poremećaja ličnosti i
6. ulozi agresije/bijesa.

Kernberg smatra kako su ljubav prema sebi i ljubav prema objektu međuovisne, dok Kohut smatra da su neovisne i predstavljaju dvije osi. Narcistični libido prema Kernbergu je definiran kroz konvergiranje u sebe, dok je kod Kohuta on definiran narcističnim putem idealizacije ili preuveličanosti kao njegove kvalitete. Patološki narcizam za Kernberga uključuje patološku strukturu *selfa*, kao što je primjerice grandiozni *self* kao obrana od bijesa i ljubomore, a razlikuje od patološkog normalni nezreli narcizam. Kohut patološkim narcizmom smatra fiksaciju u ranoj fazi narcističnog razvoja te ne razlikuje normalni nezreli narcizam od patološkog narcizma. Vezano uz etiologiju poremećaja ličnosti, Kernberg smatra da patološki narcizam potječe od kasnog oralnog stadija razvoja, dok Kohut ne određuje strogo vrijeme nastanka i piše kako se može javiti u bilo kojem trenutku razvoja nakon kasne oralne faze. Kernberg narcistični poremećaj ličnosti smatra subtipom graničnog poremećaja ličnosti, a Kohut vidi jasnu razliku između narcističnog i graničnog poremećaja ličnosti. Govoreći o ulozi agresije/bijesa, Kernberg agresiju vidi primarno u instiktualnim terminima kao fundamentalnu i stalnu osobinu narcističnog poremećaja ličnosti, a bijes opisan ranim frustracijama treba biti konfrontiran u tretmanu. Kohut, pak, agresiju vidi primarno u reaktivnim terminima sekundarnim prema narcizmu i ima prolazni karakter u poremećaju ličnosti, a konfrontacija u tretmanu ne bi trebala postojati za bijes.

Kernbergovo i Kohutovo gledište predstavljaju dva polariteta u objašnjenju i tretmanu narcizma, budući da Kernberg vidi narcizam kao obranu protiv frustracije i očaja, dok ga Kohut

vidi kao znak rasta stvarnog *selfa* (Bennett, 2006). Mitchell (1999) smatra da ovi različiti pogledi na narcizam predstavljaju kontrastne putove i relacijske paradigme unutar psihoanalitičke literatue, ali su u stvarnosti slične na način da spominju funkciju grandioznosti i idealizacije kao relacijskih modela, što je u skladu s njegovim pogledom da je narcistični proces fundamentalno djelovanje s drugima.

Unatoč teorijskoj debati između Kerberga i Kohuta, pojavila se relativno sporazumna formulacija nastanka i fenomenologije narcistične patologije koja predstavlja sintezu njihovih teorija (Onofrei, 2009). Narcizam je tako rezultat neempatičnog roditeljstva u kojem je roditelj hladan ili ranjiv i uz neusklađenost s djetetovim potrebama dolazi do cijepanja, nedovoljne integracije pozitivnog i negativnog afekta te tendencije prema fragmentiranju kod djeteta (Onofrei, 2009). Roditelji dijete tretiraju kao da je posebno, ali zbog manjka autentične usklađenosti kroz djetinjstvo dolazi do razvoja grandioznog *selfa* te osjećaja ranjivosti i inferiornosti, dok se u odrasloj dobi narcistična grandioznost pojavljuje uz narušenu empatiju, egzibicionizam, osjećaj prava i iskorištavanje drugih (Onofrei, 2009). U interpersonalnoj domeni narcisi koriste druge da bi ispunili svoje psihološke potrebe i održali stabilnost *selfa* kako bi drugi potvrdili ili zrcalili njihove akcije, ili pak kroz stapanje s idealiziranim pojedincem (Onofrei, 2009). Drugu osobu se tretira kao *selfobjekt* te je njezina vrijednost utemeljena na uspješnosti zadovoljavanja potreba narcističnog pojedinca, a projicirani osjećaji zavisti i agresije mogu dodatno spriječiti formiranje dubokih i bliskih odnosa te dovesti do povlačenja (Onofrei, 2009). Wink (1996) navodi kako postoji oscilacija između osjećaja grandioznosti naspram osjećaja inferiornosti i istrošenosti na način da su ova dva iskustva *selfa* razdvojena.

5. Dimenzije narcizma

Prilikom adresiranja problema narcizma, Kernberg (1985) i Kohut (1971) pretpostavljaju postojanje skrivenog i vidljivog narcizma od kojih svaki ima svoj set tipičnih ponašanja, a koja su vezana uz kontradiktorne nalaze o samopoštovanju kod narcisoidnih pojedinaca te korištenje cijepanja (Wink, 1991). Akhtar i Thomson (1982) smatraju kako narcistične osobe variraju između dva stanja: vidljivog, koji uključuje grandioznost, fantazije o bogatstvu, moći, fizičkoj moći i neranjivosti te skrivenog, koji se sastoji od osjetljivosti koja nije prikladna, osjećaja inferiornosti, neznačajnosti i fragilnosti te traženja slave.

Kod vidljivog narcizma, narcistična grandioznost vodi do direktne ekspresije egzibicionima, važnosti pojedinca te preokupacijom dobivanja pažnje i divljenja od drugih, a

podsjeca na Reichovu (1960) pretpostavku o faličkom narcizmu koji se manifestira arogantnim uvjerenjem u sebe, samopouzdanjem i flagrantnim pokazivanjem superiornosti (Wink, 1991).

Skriiveni se narcizam, pak, sastoji od simptoma većinski nesvjesnih osjećaja grandioznosti, otvorenog prikazivanja manjka samopouzdanja i inicijative, nejasnih osjećaja depresije i odsutnošću želje za radom (takozvani narcistični deficit) (Wink, 1991). Pojedinci koji su označeni kategorijom skrivenog narcizma su hipersenzibilni, anksiozni, strašljivi i nesigurni, ali u bliskom kontaktu otkrivaju grandiozne fantazije te s vidljivim narcizmom dijele karakteristike poput iskorištavanja i osjećaja posebnosti, čija ekspresija ne ovisi o interpersonalnom stilu (Wink, 1991).

Zajednički faktori oba tipa narcizma pronađeni su u istraživanju Winka (1991) koji je ustanovio da su osobe s visokim rezultatima na oba faktora narcizma supružnici opisali kao one koji naređuju i svađaju se, arogantne su, netolerantne i umišljene. Negativne korelacije s mjerama normativne kontrole impulsa ukazivale su na buntovnost, potrebu za uzbuđenjima, manjak kontrole za agresivne i erotske impulse, inzistiranje na samoekspresiji i samozadovoljstvo.

Razlike između dva tipa narcizma pojavile su se s obzirom na korelate faktora Ranjivosti-Osjetljivosti te Grandioznosti-Egzibicionizma (Wink, 1991). Ranjivost-Osjetljivost, koja odgovara značajkama skrivenog narcizma, bila je povezana s mjerom narcistične preosjetljivosti koja je bila indikator za defenzivnost, hostilnost, osjetljivost na omalovažavanje i brigu oko osjećaja adekvatnosti, dok su supružnici osobe s visokim rezultatima na ovom faktoru opisali kao defenzivne, anksiozne, emocionalne i promjenjivog raspoloženja, ogorčene i nezadovoljne (Wink, 1991). Negativne korelacije s mjerama socijalne staloznosti i sigurnosti su ukazale na introverziju, nelagodu pri ulogama vodstva i manjak samopouzdanja u društvenom okružju (Wink, 1991). Korelacije pak Grandioznosti-Egzibicionizma s mjerom voljnosti i autonomije su ukazale na otvoreno izraženu orijentaciju prema moći, manipulativnost, samo-dramatizaciju, neovisnost i širok interes, a supružnici su pojedince s visokim rezultatom na faktoru opisali kao agresivne, da se prave važni, egotistične, asertivne i usmjerene na sebe (Wink, 1991). Wink (1991) o faktoru Grandioznosti-Egzibicionizma zaključuje kako oni s visokim rezultatima impresioniraju druge (iako ne uvijek u pozitivnom smjeru s tendencijom prema izlascima, uvjerenjem u sebe, silovitošću i željom da im se drugi dive. Istraživanje zaključuje opaskom o razdvojenosti ova dva tipa narcizma kroz teškoće koje su za Ranjivost-Osjetljivost anksioznost, pesimizam, manjak ispunjenja i ranjivost prema životnim traumama, dok su za Grandioznost-Egzibicionizam pretjerana sigurnost u sebe, agresivnost nauštrb drugih te ekscena potreba za divljenjem od strane drugih (Wink, 1991).

Rathvon i Holmstrom (1996) repliciraju rezultate koristeći faktorsku analizu za *Narcistični inventar ličnosti (Narcistic Personality Inventory [NPI], engl.)* i pet skala koje je koristio Wink u svojoj analizi, potvrđujući tako skriveni i vidljivi faktor narcizma. Jesu li skriveni i vidljivi narcizam stabilne i razdvojene dimenzije, kako smatraju Wink (1991) i Masterson (1993), ili pak fluktuiraju s obzirom na događaje, proces sazrijevanja te tip i trajanje uključenosti terapeuta, kako smatraju Kernberg (1985) i Kohut (1971), potrebno je proučiti longitudinalnim istraživanjima.

Ipak, istraživači poput Fossati i suradnici (2015) smatraju kako narcistična grandioznost i ranjivost nisu pojmovi zamjenjivi s konstruktima skrivenog i vidljivog narcizma, navodeći kako sami *DSM* kriteriji za dijagnosticiranje narcističnog poremećaja ličnosti uključuju mješavinu ovih dvaju tipova narcizma. Rezultati njihovog istraživanja podržavaju suvremeni klinički model patološkog narcizma koji kombinira narcističnu grandioznost, odnosno arogantne, umišljene i dominirajuće stavove i ponašanja s narcističnom ranjivošću (Fossati i sur., 2015). Potonja podrazumijeva klinički važne smetnje samoregulacije koje dovode do emocionalne i ponašajne disregulacije te disregulacije *selfa* prilikom odgovora na prijetnje egu ili neuspješnog samouzdanja (Fossati i sur., 2015). Narcistična ranjivost tako uključuje smetnje u regulaciji koje se reflektiraju u doživljajima ljutnje, ljubomore, agresije, bespomoćnosti, praznine, niskog samopoštovanja, srama, socijalnog izbjegavanja i čak suicidalnosti (Pincus i sur., 2015). Model predlaže kako narcistični pojedinci imaju značajne poteškoće u transformiranju narcističnih potreba (prepoznavanja i divljenja) te impulsa (motivacija za samouzdanjem) u zrele i socijalno prikladne ambicije te ponašanje (Roche i sur., 2013), odnosno grandiozne značajke patološkog narcizma koegzistiraju sa smetnjama u regulaciji ili narcističnom ranjivošću (Pincus i sur., 2015). Gore i Widiger (2016) istražuju model fluktuacije narcističnih pojedinaca između grandioznog i vidljivog narcizma te navode kako rezultati podržavaju ovakvu koncepciju narcizma, osobito za epizode ranjivog narcizma kod osoba koje su identificirane kao grandiozni narcisi.

Unatoč prijedorima o konceptualizaciji dvije vrste narcizma, istraživači se priklanjaju jednostavnoj podjeli na skriveni i vidljivi narcizam koji zamjenjuju s narcističnom grandioznošću i ranjivošću (npr. Smolewska i Dion, 2005; Zheng i Huang, 2005; Atlas i Them, 2008; Rohmann i sur., 2012; Brookes, 2015; Moon i Morais, 2023), a ponavlja se nalaz o neovisnosti konstrukata skrivenog i vidljivog narcizma (Given-Willson i sur., 2011). Daljnja istraživanja bi trebala adresirati Pincusovo (2013) gledište o nezamjenjivosti ovih dviju konceptualizacija u svrhu znanstvenog konsenzusa.

Dvodimenzionalna konceptualizacija narcizma spominje se u literaturi i u kontekstu rodni razlika, što je spomenuto ranije u radu kroz mogućnost rodno pristrane koncepcije narcizma koju navode Čuržik i Jakšić (2012). Čuržik i Jakšić (2012) smatraju kako bi grandiozni narcizam mogao biti zastupljeniji kod muškaraca, dok bi ranjivi bio više zastupljen kod žena. U prilog ovom stajalištu govori nalaz Green i suradnici (2020) koji uz istu koncepciju narcizma izvještavaju o višim rezultatima na ranjivom narcizmu kod žena u odnosu na muškarce, dok na grandioznom narcizmu nije bilo rodni razlika. Ipak, istraživanje Weidmann i suradnici (2023) na 250 000 sudionika i s obzirom na 8 mjera (koncepcija) narcizma, pokazalo je kako su rodne razlike prisutne, odnosno da je narcizam viši kod muškaraca u odnosu na žene. Unatoč uvjerljivosti podatka s obzirom na broj sudionika i naočigled dobru kontrolu reprezentativnosti rezultata u odnosu na konstrukt pomoću uključivanja 8 koncepcija narcizma, u radu ne spominju mjerenje razlika između grandioznog i ranjivog narcizma kod muškaraca i žena. Ovakav propust možda ne bi bio relevantan da prije navođenja rezultata ne spominju upravo teoriju socijalni uloga, koju pojašnjavaju specifičnostima u uvjerenjima o rodni ulogama, a koje pak odgovaraju koncepciji grandioznog i ranjivog narcizma u kontekstu rodni uloga koje spominju Čuržik i Jakšić (2012) te Green i suradnici (2020). S obzirom na navedeno, očito je kako postoji potreba za daljnjim proučavanjem, ne samo dimenzionalnosti konstrukta narcizma, već i rodni razlika unutar navedene koncepcije.

6. Mjere narcizma

Kao rezultat porasta interesa za narcizam i zahtjeva da se narcizam konceptualizira na heterogeniji način koji bi omogućio postojanje više nijansi fenomena, pojavili su se razni problemi u domeni njegove procjene (Miller i sur., 2014). Kao najčešće korištenu mjeru narcizma Miller i suradnici (2014) navode *Narcistični inventar ličnosti (Narcissistic Personality Inventory [NPI]; Raskin i Terry, 1988)* koji se obično koristi u istraživanju narcizma iz perspektive socijalne psihologije. Navedena mjera je kritizirana zbog (a) uključivanja sadržaja koji navodno ima dodirne točke s narcizmom kao što su vodstvo ili ekstraverzija, (b) dobivanja pozitivni korelacija između *NPI* upitnika, samopoštovanja i određenih adaptivni smetnji (c) primjedbe da *NPI* mjeri normalni, ali ne i patološke verzije narcizma (Brown, i sur., 2009; Pincus i Lukowitsky, 2010; Rosenthal i Hooley, 2010, prema Miller i sur., 2014). Nadalje, često korištene mjere narcizma pokazale su skromnu konvergenciju i demonstrirale različite obrasce korelacija s temeljni osobinama ličnosti (Samuel i Widiger, 2008, prema Miller i sur., 2014), a prepoznavanje različiti dimenzija ili varijanti narcizma dovelo je do

razvoja novih mjera koje pokušavaju zahvatiti grandiozni i ranjivi sadržaj (npr. *Petofaktorski inventar narcizma – Five-Factor Narcissism Inventory [FFNI]*, Glover i sur., 2012; *Upitnik narcističnog divljenja i suparništva – Narcissistic Admiration and Rivalry Questionnaire [NARQ]*, Back i sur., 2013; *Inventar patološkog narcizma – Pathological Narcissism Inventory [PNI]*: Pincus i sur., 2009, prema Miller i sur., 2014). Uz shvaćanje različitih dimenzija narcizma pojavile su se i mjere koje se fokusiraju u potpunosti na grandiozni (npr. *Skala narcistične grandioznosti – Narcissistic Grandiosity Scale*, Rosenthal i sur., 2007) ili ranjivi (*Skala narcistične preosjetljivosti – Hypersensitive Narcissism Scale*, Hendin i Cheek, 1997) narcizam, kao i mjere koje zahvaćaju *DSM-IV-TR/5*-bazirane opise narcističnog poremećaja ličnosti (npr. *Upitnik dijagnostike ličnosti – Personality Diagnostic Questionnaire– 4*, Hyler, 1994).

Osim navedenih problema u procjeni, ističe se problem različitih konceptualizacija narcizma od strane istraživača (Miller i sur., 2014), koji je dobro prikazan u preglednom radu Rogoza i suradnici (2018) u kojem su mjere konstrukta nekliničkog narcizma strukturirane prema različitim koncepcijama fenomena. Podijeljene su na jedno-fenotipne i multidimenzionalne mjere narcizma te mjere koje proširuju narcistični spektar (Rogoza i sur., 2018). Kao jedno-fenotipne mjere Rogoza i suradnici (2018) navode spomenuti *NPI*, *HSNS*, mjere narcizma unutar mračne trijade (*Prljava desetka mračne trijade – Dark Triad Dirty Dozen [DTDD]*, Jonason i Webster, 2010; *Kratka mračna trijada – Short Dark Triad [SD3]*, Jones i Paulhus, 2014; *Jednočestična skala narcizma – Single Item Narcissism Scale [SINS]*, Konrath i sur., 2014) te mjere narcizma koje koriste pridjeve prilikom adresiranja fenomena (*Skala narcistične grandioznosti – Narcissistic Grandiosity Scale*, Crowe i sur., 2016; Rosenthal i sur., 2020 i *Skala narcistične ranjivosti – Narcissistic Vulnerability Scale*, Crowe i sur., 2018). U multidimenzionalne mjere narcizma uključuju spomenuti *PNI*, *FFNI* i *NARQ*, dok su kao mjere koje proširuju narcistični spektar navedene *Inventar komunalnog narcizma (Communal Narcissism Inventory)*, Gebauer i sur., 2012) i *Skala kolektivnog narcizma (Collective Narcissism Scale)*, Golec de Zavala i sur., 2009). Na temelju istraživanja mjera predlažu njihovo korištenje (Rogoza i sur., 2018), koje je prikazano u nastavku:

NPI – adresiranje primarno grandioznosti/agentične ekstraverzije (*agentic extraversion*, engl.), dijela ekstraverzije koji uključuje dominantnost i asertivnost, s elementima eksternalizirajućeg antagonizma (Wright i Edershile, 2018, prema Rogoza i sur., 2018).

HSNS – efektivna mjera ranjivosti/neuroticizma (Wright i Edershile, 2018, prema Rogoza i sur., 2018), internalizirajućeg izražavanja antagonizma (Miller i sur., 2014, prema Rogoza i

sur., 2018). Moguće korištenje u kombinaciji s *NPI* za procjenu narcističnih ličnosti, iako se antagonističko izražavanje ne bi razlikovalo za ranjivi i grandiozni narcizam.

DTDD i *SD3* – obje mjere su inspirirane *NPI* upitnikom zbog čega najbolje adresiraju primarno grandioznost/agentičnu ekstraverziju, ograničeno pokrivaju eksternalizirajuće izraze antagonizma.

SINS – postojeći empirijski dokazi ne omogućuju nikakve zaključke u vezi korištenja ove mjere. Napravljena je kao mjera grandioznosti, ali može zahvaćati i ranjivost i antagonizam, zbog čega autori predlažu da se ne koristi kao primarna mjera. Može biti korištena kao alat za trijažu, ali navode kako su potrebna daljnja istraživanja.

Skala narcistične grandioznosti i *Skala narcistične ranjivosti* – obje mjere su dobri primjeri kratkih i lakih skala za korištenje, što je prednost kod istraživanja koja zahtijevaju takve alate. Iako obje skale sadržavaju ograničene elemente antagonizma (eksternalizirajuće i internalizirajuće), pretežito adresiraju njihove zasebne dimenzije (Wright i Edershile, 2018, prema Rogoza i sur., 2018). Mogu se koristiti kao zamjena za *NPI* i *HSNS*.

PNI – unatoč prijedlogu da *PNI* efektivno mjeri ranjivost i grandioznost (Pincus i sur., 2009, prema Rogoza i sur., 2018), empirijski dokazi pokazuju kako najbolje zahvaća dimenziju osobne važnosti (*self-importance*, engl.) i ranjivost. *PNI-V* zahvaća većinom narcističnu ranjivost s nekim elementima osobne važnosti, dok *PNI-G* zahvaća većinski važnost s nekim elementima i ranjivosti i grandioznosti (Wright i Edershile, 2018, prema Rogoza i sur., 2018).

FFNI – prva skala koja obuhvaća trofaktorski model narcizma kao i grandiozni naspram ranjivog narcizma (Miller i sur., 2017; Krizan i Herlache, 2018; Wright i Edershile, 2018, prema Rogoza i sur., 2018) zbog čega pruža više preciznosti od *NPI* ili *HSNS*. *FFNI* je izveden direktno od Peterofaktorskog modela ličnosti, zbog čega ima teorijske korjene u teoriji osobina i strukturnih modela ličnosti, što može biti ograničenje ili snaga ovisno o interesu istraživača.

NARQ – prva mjera koja razlikuje samopromotivnije (*self-enhancing*, engl.) od više antagonističkih aspekata narcizma (Back i sur., 2013, prema Rogoza i sur., 2018), a ograničeno zahvaća i ranjivost (Wright i Edershile, 2018, prema Rogoza i sur., 2018). Kao glavnu prednost mjere navode teorijski model koji se nalazi u njezinoj pozadini, pri čemu se *NARC* (*Narcissistic Admiration and Rivalry Concept*, engl.) dimenzije mogu promatrati dimenzionalno ili kao dio procesnog modela grandioznog narcizma.

Inventar komunalnog narcizma – trenutno jedina postojeća mjera komunalnog narcizma, zbog čega se predlaže za istraživanja ovog konstrukta, uz opasku kako bi buduća istraživanja mogla razviti i ponuditi rafiniranu i teorijski napredniju mjeru.

Skala kolektivnog narcizma – jedina trenutno dostupna mjera kolektivnog narcizma te, iako je sastavljena na bazi grandioznog narcizma, zahvaća više ranjivo izražavanje (Golec de Zavala, 2018, prema Rogoza i sur., 2018). Poteškoće u objašnjavanju uloge kolektivnog narcizma unutar narcističnih ličnosti mogle bi biti razriješene budućim teoretskim i empirijskim radom koji bi jasno smjestio kolektivni narcizam u odnosu na sve narcistične značajke.

Vezano uz klinički oblik narcizma, Miller i suradnici (2014) proveli su usporedbu kriterijskih valjanosti popularnih mjera narcizma i narcističnog poremećaja ličnosti pomoću korištenja procjena stručnjaka, pri čemu uključuju slijedeće mjere: *FFNI*, *PNI*, *NPI-16* (Ames i sur., 2006), *HSNS*, *NPI*, *NARQ*, *Skalu narcistične grandioznosti*, *Inventar ličnosti za DSM-5 (Personality Inventory for DSM-5 [PID-5]*, Krueger i sur., 2012), *Strukturirani klinički intervju za DSM-IV poremećaje ličnosti – upitnik ličnosti za NPL (Structured Clinical Interview for DSM-IV Personality Disorders-Personality Questionnaire [SCID-II/PQ])* te *Upitnik dijagnostike ličnosti-4 (Personality Diagnostic Questionnaire-4 [PDQ-4+])*. Rezultati ovog istraživanja su pokazali kako su grandiozne dimenzije *FFNI* i *NPI* najbolje odgovarali procjenama stručnjaka za *DSM-IV-TR NPL* i grandiozni narcizam, dok su ranjive dimenzije *FFNI*, *PNI* i *HSNS* najbolje odgovarale procjenama stručnjaka za ranjivi narcizam (Miller i sur., 2014).

7. Povezani konstrukti

7.1. Agresija

Postoji snažna veza između poremećaja ličnosti i agresije, što se reflektira u visokoj prevalenciji dijagnoza poremećaja ličnosti u forenzičkim uzorcima (Lobbestael i sur., 2015). Lobbestael i suradnici (2015) navode kako agresija može nastati iz dva različita tipa motivacije: reaktivna ili impulzivna agresija koja služi kao obrambena reakcija na provokaciju te proaktivna ili unaprijed stvorena agresija koja se koristi kako bi se postigli ekstrinzični ciljevi. U svojem istraživanju pronalaze da narcistični poremećaj ličnosti nema jedinstvenu vezu niti s jednim tipom agresije, pri čemu je početna pretpostavka bila povezanost narcizma s reaktivnom agresijom. Dvodimenzionalna koncepcija agresije u odnosu na narcizam proučavana je s različitim ishodima. Neki autori zagovaraju povezanost reaktivne agresije s narcizmom kroz koncept ugroze slike o sebi (Baumeister i sur., 1996; Baumeister i Boden, 1998), što potvrđuje određen broj istraživanja (Bushman i Baumeister, 1998; Stucke i Sporer, 2002; Twenge i Campbell, 2003), no postoje koncepcije koje se protive ovoj tezi, poput one o manjku narcističnog bijesa prouzrokovanim prijetnjom egu (npr. 1. istraživanje Bushmana i

Baumeistera, 1998) ili one koji govore kako narcizam predisponira agresiju i bez ugroze ega (Martinez i sur., 2008; Reidy i sur., 2008, 2010). Narcizam je također bio povezan i s proaktivnom agresijom (Washburn i sur., 2004; Seah i Ang, 2008; Fossati i sur., 2010; Lobbestael i sur., 2014), što upućuje na instrumentalno korištenje agresije (Lobbestael i sur., 2015). Veza narcizma i agresije čini se relevantnom uzevši u obzir postojanje velikog broja radova koji proučavaju ovaj odnos, od kojih je možda najbitnije spomenuti čak tri meta-analize objavljenje u posljednje tri godine (Kjærvi i Bushman, 2021; Zhang i Zhu, 2021; Du i sur., 2022), kao i sistematski pregledni rad Lambe i suradnici (2018).

Kjærvi i Bushman (2021) kroz 437 nezavisnih istraživanja koja su uključivala više od 123 000 sudionika izvještavaju o povezanosti narcizma s agresijom ($r = .26$, [.24, .28]) i nasiljem ($r = .23$, [.18, .27]). Veza narcizma i agresije je bila jača u uvjetima provokacije ($r = .29$, [.23, .36]) u odnosu na uvjet bez provokacije ($r = .12$, [.05, .18]), ali je bila značajna čak i u odsutnosti provokacije. S konstruktom agresije su bili povezani i „normalni“ i „patološki“ narcizam, kao i sve tri dimenzije konceptualizacije narcizma korištene u ovom radu (grandiozni narcizam, ranjivi narcizam i osjećaj prava [*entitlement*, engl.]). Nadalje, narcizam je bio povezan sa svim oblicima agresije (indirektnom, direktnom, pomaknutom, fizičkom, verbalnom agresijom i zlostavljanjem) te s obje funkcije agresije (proaktivnom i reaktivnom). Značajnost veze između proučavanih konstrukata postojala je za muškarce i žene, neovisno o dobi, za studente i ne studente te za ljude iz individualističkih i kolektivističkih zemalja. Značajni rezultati dobiveni su u eksperimentalnim, kros-sekcijskim i longitudinalnim istraživanjima, objavljenim i neobjavljenim istraživanjima te u istraživanjima koja su procjenjivala agresiju koristeći različite mjere agresije (samoprocjena, procjena od strane drugih, promatranje), a sveukupni rezultati bili su otporni na pristranosti u publiciranju te prisutnost *outliera*. Kjærvi i Bushman (2021) zaključuju o implikacijama istraživanja, od kojih teorijska kao ključnu moderatorsku varijablu veze narcizma i agresije postavlja postojanje provokacije, dok praktična govori o narcizmu kao važnom rizičnom faktoru za agresiju i nasilje. Niski koeficijenti i značajne povezanosti ipak treba promotriti s obzirom na broj sudionika u istraživanju, u kontekstu kojeg oni nisu relevantni pokazatelji.

Meta-analiza Zhang i Zhu (2021) u kojoj je uključeno 121 istraživanje s više od 73 000 sudionika također pronalazi značajnu pozitivnu korelaciju ($r = 0.27$, 95% CI [0.25, 0.29]) između narcizma i agresije. Autori provode moderatorsku analizu koja pokazuje kako je snaga veze između proučavanih konstrukata bila moderirana rodom i načinom izvještavanja o narcizmu, ali ne i načinom izvještavanja o agresiji ili kulturi. Koristeći slične koncepcije narcizma (koje prema nekim autorima, kao što je spomenuto ranije u radu, mogu biti zamjenjive

s onima u istraživanju Kjærvi i Bushman [2021]), navode kako je skriveni narcizam imao više pozitivne vrijednosti korelacije s agresijom u odnosu na vidljivi narcizam, dok je maladaptivni narcizam bio više pozitivno povezan s agresijom u odnosu na adaptivni narcizam.

Istraživanje Du i suradnici (2022) preuzima noviji metodološki pristup ispitujući vezu tri razine narcizma (razinu globalnog konstrukta, dvodimenzionalnu razinu te trostrukoj razinu) i tri indeksa agresije (generalnu, proaktivnu i reaktivnu). Autori izvještavaju o umjerenoj pozitivnoj vezi globalnog konstrukta narcizma s različitim indeksima agresije te snažnoj pozitivnoj vezi ranjivog narcizma s reaktivnom i generalnom agresijom. Na trostrukoj razini narcizma, interpersonalni antagonizam bio je pozitivno povezan sa svim indeksima agresije, agentična ekstraverzija negativno povezana sa svim indeksima agresije, a narcistični neuroticizam pozitivno povezan s generalnom i reaktivnom agresijom. Iako novitet u metodološkom pristupu prednjači klasičnom istraživanju narcizma i agresije zbog jasno određenih razina proučavanja navedenih konstrukata, vidljivo je kako na trostrukoj razini narcizma ponovno dolazi do većeg broja pojmova koji nisu jasno i jednoznačno definirani u literaturi, što otežava daljnju interpretaciju i komparabilnost istraživanja s daljnjim naporima usmjerenim ka određivanjem konstrukata i njihovih odnosa.

Sistematski pregled Lambea i suradnika (2022) kroz 20 istraživanja s 25 uzoraka također zaključuje o važnosti narcizma prilikom razumijevanja agresije i nasilja. Ovaj je nalaz bio dosljedan u kliničkim i nekliničkim populacijama, zbog čega autori zaključuju kako nije artefakt istraživanja vrlo nasilnih ili studentskih uzoraka. Razlika u uzorcima u vezi narcizam-agresija postojala je s obzirom na postojanje prijetnje egu, pri čemu je na studentskim uzorcima nakon prijetnje egu ona bila jača (upućujući na reaktivnu agresiju), dok istraživanja kliničkih uzoraka nisu ispitivala efekt prijetnje egu.

Provokacija kao moderatorska varijabla veze narcizam-agresija u meta-analizi Kjærvi i Bushman (2021) te koncepcije agresije poput proaktivne i reaktivne agresije te prijetnje egu (implikacije za reaktivnu agresiju) nužno uključuju interpersonalnu domenu prilikom same definicije odnosa narcizma i agresije. Interpersonalni aspekt agresije će djelomično biti zahvaćen kasnijim odlomkom o narcizmu u kontekstu bliskih interpersonalnih odnosa.

7.2. *Emocionalna inteligencija*

Notacije o povezanosti emocionalne inteligencije i narcizma mogu se pronaći u literaturi povezivanjem narcizma s cijelim opsegom pojma emocionalne inteligencije (EI) (Nguyen i sur., 2022), ili pak njegovim dijelom, primjerice, empatijom (Urbonaviciute i Hepper, 2020; Simard i sur., 2023) i samo-vidom (*self-insight*, eng.) (Grijalva i Zhang, 2016).

Pojam EI predstavlja izazov istraživačima od njegova nastanka krajem 20. stoljeća, a osobito popularizacijom pojma u znanosti i popularnoj kulturi objavljivanjem Golemanove knjige „Emocionalna inteligencija“ zbog svoje kompleksnosti i različitih teorijskih prijepora u njegovoj konceptualizaciji (Neubauer i Freudenthaler, 2006). Osnovnu definiciju, kao i teorijski začetak konstrukta, pružaju Mayer i Salovey (1997), govoreći o sposobnosti percipiranja i ekspresije emocija, asimilaciji emocija u misli, razumijevanja i prosuđivanja s emocijama te regulacijom emocija kod sebe i drugih. Nguyen i suradnici (2022) u svojoj meta-analizi s više od 7 500 sudionika pronalaze 32 istraživanja povezanosti EI i narcizma. Povezanost konstrukata je varirala ovisno o njihovoj konceptualizaciji, odnosno, EI je bila pozitivno povezana s grandioznim narcizmom te negativno s ranjivim narcizmom. Također je bila pozitivno povezana s onim što autori nazivaju „kompozitnim mjerama“ narcizma kada su se te mjere odnosile na grandiozni narcizam, a negativno kada su se mjere odnosile na ranjivi narcizam. Dodatan nalaz o moderaciji korelacije između EI i narcizma putem nekih mjera ovih konstrukata samo oslikava problematičnost pokušaja opisivanja njihove veze.

Mayer i Salovey, spomenuti autori teorije EI, uz Carusa kao glavne kriterije za postojanje EI navode zadovoljstvo životom i empatiju (Mayer i sur., 2000, prema Takšić i sur., 2009). Nisku empatiju, navedenu kao jedan od kriterija za dijagnozu narcističnog poremećaja ličnosti (*DSM-V*, 2022) i zabilježenu u kliničkoj praksi (Kohut, 1971; Kernberg, 1985), neki autori smatraju mogućim objašnjenjem za interpersonalne disfunkcije narcističnih osoba (Hart i sur., 2018). U svojoj meta-analizi odnosa narcizma i empatije, Urbonaviciute i Hepper (2020) definiraju empatiju kao kapacitet prepoznavanja i razumijevanja tuđih emocionalnih stanja te osjećanja sličnih emocija kao druga osoba. Sintetiziraju rezultate iz 97 nezavisnih uzoraka (od kojih je 73 uključivalo grandiozni narcizam, a 24 ranjivi narcizam) te s uzorkom od 32 200 sudionika izvještavaju o specifičnim povezanostima grandioznog i ranjivog narcizma s empatijom, ovisno o mjerenju empatije kroz bihevioralne mjere ili mjere samoprocjene. Grandiozni narcizam bio je značajno i nisko negativno povezan sa samoprocjenjenom kognitivnom ($r=-.085$) i afektivnom ($r=-.145$) empatijom, dok su bihevioralne mjere ukazale samo na značajnu i nisku povezanost grandioznog narcizma s afektivnom empatijom ($r=-.251$). Nadalje, ranjivi narcizam bio je značajno negativno povezan sa samoprocjenama, ali ne i bihevioralnim mjerama kognitivne ($r=-.179$) i afektivne ($r=-.105$) empatije. Značajnost ovih povezanosti na ovoj količini sudionika nije relevantna, a visina samih koeficijenata upućuje na nisku veličinu učinka.

Simard i suradnici (2023) u serijama meta-analiza s uzorkom od 100 istraživanja i brojem sudionika većim od 31 600 koriste nešto drugačije konceptualizacije konstrukata od

Urbonaviciute i Hepper (2020). Promatrajući narcizam kroz trofaktorski model (agentična ekstraverzija, narcistični neuroticizam i antagonizam/osjećaj prava [*entitlement*, engl.]) i empatiju kroz njezine četiri komponente (afektivnu, kognitivnu, empatičnu brigu [*emphatic concern*, engl.] i empatični distres), također istražuju ulogu moderatorskih varijabli, poput metoda procjene, te populacije. Izvještavaju o značajnoj negativnoj povezanosti agentične ekstraverzije s tri od četiri komponente empatije (afektivna empatija [$r = -0.08$], empatična briga [$r = -0.11$], empatični distres [$r = -0.14$]). Narcistični neuroticizam bio je značajno i negativno povezan s kognitivnom empatijom ($r = -0.10$) i empatičnom brigom ($r = -0.13$), dok je bio značajno pozitivno povezan s empatičnim distresom ($r = 0.28$). Antagonizam/osjećaj prava bio je značajno i negativno povezan s afektivnom empatijom ($r = -0.37$), kognitivnom empatijom ($r = -0.16$) i empatičnom brigom ($r = -0.21$). Ove povezanosti bile su moderirane sociodemografskim i metodološkim faktorima. Ipak, niski koeficijenti, kao i u prijašnjem istraživanju, u kontekstu velikog broja sudionika nisu relevantni.

Grijalva i Zhang (2016) proučavali su tendenciju za samouzdizanjem kao dio narcističnih interpersonalnih i intrapersonalnih regulatornih strategija održavanja nerealan visokih razina samopoštovanja. Kao teorijski okvir spominju nalaz Carlsona (2013) o svjesnosti narcističnih pojedinaca o njihovom narcizmu s visokom razinom samouvida te priznanju visoko narcističnih pojedinaca o pozitivnim posljedicama za sebe kojima su pridružene negativne posljedice za druge ljude, relativno o inter- i intrapersonalnim strategijama samoregulacije samopoštovanja. Carlson (2013) navodi kako se negativno djelovanje narcističnih pojedinaca smatralo prihvatljivim iz njihove perspektive, uzevši u obzir želju za postajanjem „više narcističnim“ u budućnosti. Navedeni samouvid, prema Bar-Onovom miješanom modelu EI (1997, prema Neubauer i Freudenthaler, 2006) predstavlja subskalu samopoštovanja (*self-regard*, eng.) intrapersonalne dimenzije EI. Obzirom na nejednoznačne nalaze meta-analiza spomenutih ranije u ovom odlomku te određenu diskrepanciju u Carlsonovom (2013) nalazu o visokoj razini intrapersonalne EI koja se manifestira kroz negativne posljedice za druge ljude, što bi pretpostavljalo nisku razinu subskale empatije interpersonalne dimenzije EI, prema Bar-Onovom modelu EI, odnos ovih konstrukata vrlo je vjerojatno pretjerano kompleksan za njihovo proučavanje trenutnim koncepcijama.

Prvo proučavanje EI kroz uspjeh i učinak u organizacijskom kontekstu pružaju Dulevicz i Higgs (2000) postavljajući širok konceptualni pristup kombinacije emocionalne (EQ), intelektualne (IQ) i menadžerske (MQ) kompetencija. Sva tri tipa kompetencija, kao i dvije kompozitne skale (EQ+IQ, EQ+IQ+MQ) značajno su sudjelovale u menadžerskoj stopi napretka unutar organizacije kroz period od 7 godina sa 71% ukupne varijance objašnjenja

zavisne varijable. Autori smatraju ovakav rezultat dokazom za inkrementalnu valjanost EI te njezin značaj u predikciji uspjeha (Neubauer i Freudenthaler, 2006). Specifična poveznica vodstva kao posljedice konvencionalnog organizacijskog uspjeha i narcizma koja je proučavana s obzirom na organizacijski kontekst bit će spomenuta prilikom adresiranja individualističke kulture i narcizma u kasnijim odlomcima.

7.3. *Perfekcionizam*

Odnos perfekcionizma i narcizma proučava se unatrag 30 godina (Smith i sur., 2016), a o relevantnosti ove povezanosti govore istraživanja o konstelaciji narcizma i perfekcionizma koji se nazivaju narcističnim perfekcionizmom (npr. Flett i sur., 2014; Nealis i sur., 2015; Smith i sur., 2016). Perfekcionizam, kao i neki od ranije navedenih konstrukata poput EI, nije jednoznačno definiran kao konstrukt (Greblo, 2012), zbog čega je moguće očekivati različito ostvarenje njegova odnosa s narcizmom, ovisno o konceptualizacijama.

Smith i suradnici (2016) u svojoj meta-analizi koja je uključila 30 istraživanja s više od 9 000 sudionika, opisujući perfekcionista kao one koji teže biti bez grešaka, imaju nerealistično visoke standarde te doživljavaju pretjerano negativne reakcije na percipirane pogreške, neuspjehe i kriticizam. Preuzimaju teorijski model perfekcionizma Hewitta i Fletta (1991) koji predlažu tri oblika perfekcionizma koje Smith i suradnici (2016) nazivaju dimenzijama značajki perfekcionizma: perfekcionizam usmjeren na sebe, perfekcionizam usmjeren na druge te društveno propisani perfekcionizam. Model je proširen uz dodavanje perfekcionistačke samoprezentacije (Hewitt i sur., 2003) i perfekcionistačkih kognicija (Flett i sur., 1998; Perfekcionistačka samoprezentacija uključuje perfekcionistačku samopromociju (drsko promicanje savršene slike samoga sebe drugima), verbalno sakrivanje nesavršenosti (*nondisclosure of imperfection*, engl.; brigu oko verbalnog razotkrivanja nesavršenosti drugima) te bihevioralno sakrivanje nesavršenosti (*nondisplay of imperfection*, engl.; brigu oko bihevioralnog prikazivanja nesavršenosti drugima (Hewitt i sur., 2003). Rezultati meta-analize pokazali su niske do umjerene pozitivne korelacije narcistične grandioznosti sa svim aspektima perfekcionizma pretpostavljenog modela, izuzev manjkom pokazivanja nesavršenosti. Autori ovakav nalaz objašnjavaju mogućnošću da grandiozni narcisi nisu zabrinuti bihevioralnim pokazivanjem nesavršenosti zbog vjerovanja da takve nesavršenosti ne postoje. Nadalje, narcistična ranjivost imala je niske do umjereno pozitivne korelacije sa sve tri dimenzije značajki perfekcionizma, tri dimenzije perfekcionistačke samoprezentacije i perfekcionistačkim kognicijama. Bivarijantni efekti ukazali su kako su obje vrste narcizma (konceptualizirane u radu kao narcistična grandioznost i ranjivost) bile povezane s frekvencijom perfekcionistačkih misli.

Ovakav zaključak navode kao spojiv s opažanjem Becka i suradnika (2004) da su narcistične osobe sklone mislima koje uključuju hiperkompetitivnost i potrebu za savršenstvom.

8. Narcizam u kontekstu

8.1. Bliski interpersonalni odnosi

Narcizam je u svojoj definiciji neodvojivo vezan za interpersonalne probleme (*DSM-V*, 2022), a manifestira se u specifičnim nerecipročnim odnosima u kojima ne postoji pravo partnerstvo i kooperacija (Määttä i sur., 2012). Određeni autori smatraju kako kod narcizma, drugi ljudi imaju samo instrumentalnu vrijednost i predstavljaju sredstva za reguliranje raspoloženja narcističnog pojedinca (Keltinkangas-Järvinen, 1998, prema Määttä i sur., 2012). Bliski odnosi predstavljaju dobar okvir za proučavanje obrazaca ponašanja budući da pretpostavljaju intenzivniju izraženost ponašanja, čemu u prilog govori činjenica o konfliktnosti unutar istih, gledajući obitelj ili romantične odnose (Spitzberg i Cupach, 2013). Navedena konfliktnost pruža prostor za ispoljavanje agresije povezane s narcizmom, no bliski odnosi nisu određeni isključivo agresivnim ponašanjem kod subkliničke i kliničke populacije narcističnih pojedinaca, već se sastoje od velikog broja istraživanih specifičnosti. Unatoč ovim specifičnostima, u bliskim odnosima narcističnih pojedinaca moguće je zaključivati posredno o agresiji te iz ovog, kao i razloga interpersonalne prizme prilikom promatranja konstrukta koja je neophodna samom njegovom kliničkom definicijom, u idućem odlomku se daje prikaz istraživanja narcizma u bliskim interpersonalnim odnosima.

Jedan od interesantnijih nalaza u literaturi kada govorimo o narcizmu je paradoks romantičnih odnosa narcističnih pojedinaca (Brunell i Campbell, 2011) koji se sastoji u umješnosti prilikom iniciranja romantičnih odnosa jer se čine kao poželjni partneri, a koja je pak u suprotnosti s čestom problematičnošću ovih odnosa. Problematičnost se izražava kroz kratke odnose, probleme i destruktivnost za pojedinca koji je u odnosu s narcističnom osobom (Brunell i Campbell, 2011). Pri adresiranju spomenutog paradoksa, autori se ograničavaju na grandiozni narcizam mjeren *NPI*-jem, navodeći kako su spomenuti obrasci najvjerojatnije različiti za ranjivi narcizam budući da inicijalna privlačnost koja pokreće narcistične odnose ne postoji za ranjivu formu (Miller i sur., 2010, prema Brunell i Campbell, 2011).

Spomenuta inicijalna privlačnost je proučavana i kroz evolucijsko gledište koje omogućuje pretpostavku kako narcizam u prvim fazama odnosa predstavlja poželjnu strategiju ponašanja pri odabiru partnera za kratkoročne odnose, u kojima su njihove pozitivne strane privlačan i dotjeran izgled (Gangestad i sur., 2007; Vazire i sur., 2008; Back i sur., 2010), visoko

samopouzdanje, visok kapacitet za status (Raskin i Terry, 1988; Paulhus, 1998; Campbell i sur., 2006), visoko samopercipirana privlačnost (Gabriel i sur., 1994) s vrlo malo straha od romantičnog odbijanja, zbog čega postoji tendencija za spremno i neograničeno prilaženje članovima suprotnog spola (Campbell i sur., 2006). Suprotni spol, upravo zbog ove slike o sebi koju narcistični pojedinci sami stvaraju i održavaju, doživljava pojedince s visokim rezultatima na narcizmu kao dopadljive, fizički i seksualno privlačne te visoko privlačne kao partnere (Brunell i Campbell, 2011; Holtzman i Strube, 2011; Dufner i sur., 2013; Wurst i sur., 2017), no interpersonalni problemi pojavljuju se prilikom pokušaja održavanja duljeg odnosa, primjerice manjak predanosti (Foster i Brunell, 2018). Narcizam je generalno povezan s tendencijom korištenja romantičnih veza kako bi se ustanovio, održavao i poboljšao socijalni status, kao i pozitivni pogled na sebe, umjesto fokusa na razvoj bliskosti i intimnosti s romantičnim partnerima (Campbell i sur., 2006), a pronađeno je kako je sam fenomen narcizma povezan s različitim ponašanjima koja se mogu smatrati interpersonalno averzivnim, poput induciranja ljubomore (Tortoriello i sur., 2017), intraseksualnih prijetnji, kazni ili prijetnji prevarom te nasiljem prema potencijalnim suparnicima (Jonason i sur., 2010). Također, narcizam je povezan s korištenjem averzivnih ili manipulativnih strategija kako bi se zadovoljili ciljevi u romantičnim odnosima (Sauls i sur., 2019).

Navedena ponašanja bi predstavljala ponašanja koja nanose troškove (*cost inflicting*, engl.), dok su suprotna ponašanja koja osiguravaju beneficije (*benefit provisioning*, engl.), prema Bussovom i Duntleyjevom modelu strategija retencije partnera (Buss i Duntley, 2011) koji koriste Zeigler-Hill i suradnici (2021) u svojem istraživanju. Ponašanja koja nanose troškove sastoje se od, kao što je spomenuto, relativno averzivnih strategija koje će uključivati nametanje ili prijetnju o nametanju negativnih posljedica za partnera ako završi vezu ili bude nevjeran (kao ekstremni primjer toga autori navode ozljeđivanje partnera ako pokušaju napustiti odnos). Ponašanja koja osiguravaju beneficije su ona koja su većinski neškodljiva, a koja ističu pozitivne aspekte veze i pružaju poticaje za partnera kako bi ostao u samom odnosu (npr. davanje komplimenata partneru ili davanje darova). Model s ponašanjima koji nanose troškove i ponašanjima koja osiguravaju benefite je sukladan modelu *NARC (Narcissistic Admiration and Rivalry*, engl.) modelu (Back i sur., 2013). *NARC* model razvijen je u svrhu razjašnjavanja konfliktnih i paradoksalnih obrazaca koji karakteriziraju narcizam, poput pridruživanja pojmovima šarmantnosti i agresivnosti kod narcističnih pojedinaca, a to postiže razlikovanjem narcističnog divljenja i narcističnog suparništva. Narcistično divljenje je voljno kontrolirani aspekt narcizma u kojem dolazi do asertivnog samouzdanja i samopromocije, dok je narcistično suparništvo antagonistički aspekt narcizma koji je karakteriziran samozaštitom i

samoobranom, te predstavljaju različite strategije za održavanje grandioznih pogleda na sebe. Ove kategorije ponašanja bi u manifestnom ponašanju mogle odražavati razlikovanje između motiva za samouzdanjem i obrane uzdignute slike o sebi. Ovakvom zaključku pridonosi nalaz o prisutnosti narcističnog divljenja karakteriziranog preferencijom za korištenjem strategija baziranim na prestižu kako bi se zadobio status te korištenjem strategija baziranim na dominaciji tek kada prvospomenute nisu bile uspješne (Ziegler-Hill i sur., 2019).

Moć je osnovni dio romantičnih odnosa budući da određuje kako se provode i funkcioniraju odnosi (Zeigler-Hill i sur., 2021), pri čemu je definirana kao mogućnost pojedinca da utječe na djelovanje drugih ili vršenje asimetrične kontrole vrijednih resursa (Simpson i sur., 2015). Pojedini autori smatraju kako narcizam treba biti karakteriziran postizanjem moći (Krizan i Herlache, 2018), a rezultati istraživanja pokazuju kako su osobine povezane s narcizmom povezane s potrebom za moći (Joubert, 1998) i postavljanjem veće važnosti na socijalne vrijednosti koje uključuju moć (Rogoza i sur., 2016). Körner i Schütz (2021) navode kako se dinamike moći smatraju sastavnim dijelom romantičnih odnosa i mogu djelovati na ishode poput kvalitete odnosa, a rezultatima istraživanja zaključuju kako je za zadovoljstvo odnosom relevantnija percipirana osobna razina moći od balansa moći.

Vrabel i suradnici (2020) proveli su istraživanja kako bi ispitali percipiranu moć i narcizam u okvirima *NARC* modela. Narcistično divljenje je bilo pozitivno povezano s percipiranom moći, dok narcistično suparništvo nije bilo povezano s ovim konstruktom (Vrabel i sur., 2020). Narcistično divljenje imalo je pozitivnu vezu s funkcioniranjem u romantičnom odnosu, ali ova se poveznica pojavila jedino kad su narcistično suparništvo i percipirana moć bili uključeni u analizu, pri čemu autori navode kako percipirana moć nije moderirala vezu narcističnog divljenja i funkcioniranja u romantičnom odnosu (Vrabel i sur., 2020). Zaključuju kako percepcije moći nisu povezane s funkcioniranjem u romantičnim odnosima za narcistično divljenje za razliku od narcističnog suparništva te da pojedinci koji imaju više razine narcističnog suparništva i percipiraju da imaju niže razine moći u romantičnim odnosima mogu objasniti odnos narcizma s različitim problemima u romantičnim odnosima (Vrabel i sur., 2020). Od navedenih problema navode manjak predanosti romantičnim partnerima (Campbell i Foster, 2002, prema Vrabel i sur., 2020), seksualnu nevjernost (Buss i Shackelford, 1997, prema Vrabel i sur., 2020) i povišenu agresiju (Keller i sur., 2014, prema Vrabel i sur., 2020). Navode mogućnost da pojedinci s višim razinama narcističnog suparništva mogu pokazivati negativna ponašanja poput umanjivanja vrijednosti romantičnih partnera (Campbell i sur., 2002, prema Vrabel i sur., 2020) u naporima za postizanjem moći u njihovim romantičnim odnosima (Vrabel i sur., 2020). Istraživanja Sauls i suradnici (2019) specifičnije su ušla u

domenu ponašajnih obrazaca povezanih s *NARC* modelom, u kojima su istraživači ustanovili kako su narcistično divljenje i suparništvo često imali slične pozitivne povezanosti s manipulacijom, dok je narcistično suparništvo samo imalo pozitivne povezanosti s moljenjem, zlostavljanjem, autokracijom i manjkom uključenosti te negativnu povezanost s cjenkanjem. Zlostavljanje, kao jedno od navedenih ponašanja, daje direktnu povezanost s agresijom koja je u ovom slučaju izolirana u bliskom interpersonalnom odnosu narcisoidnog pojedinca, a cijela antagonistička dimenzija narcističnog suparništva bi se u daljnjim istraživanjima mogla postaviti u vezu s agresijom u svrhu pojašnjavanja kompleksnosti ovog odnosa, kao i odnosa moći i agresije te načina njihovog ispoljavanja u interpersonalnoj domeni narcističnog pojedinca.

U prilog ovome govore rezultati sistematskog pregleda i meta-analize koju provode Oliver i suradnici (2023) prilikom proučavanja narcizma i partnerskog nasilja u bliskim vezama. Proučavanjem 22 istraživanja s više od 11 000 sudionika, zaključuju o značajnoj, slaboj i pozitivnoj vezi između narcizma kao osobine i počinjenja partnerskog nasilja ($r = .15$). Analizom podgrupa utvrđeno je kako je počinjenje fizičkog partnerskog nasilja bilo neznačajno, a počinjenje *cyber* i psihološkog partnerskog nasilja značajno, pozitivno i slabo povezano s narcizmom kao osobinom. Nije postojala značajna razlika u počinjenju partnerskog nasilja s obzirom na rod, a odnos narcizma kao osobine i počinjenja partnerskog nasilja je bio značajno veći za ranjivi u odnosu na grandiozni narcizam. Prilikom izvještavanja ovih rezultata, Oliver i suradnici (2023) upozoravaju na mogućnost nedovoljnog prijavljivanja ponašanja, uzevši u obzir da su sve mjere bile mjere samoprocjene, kao i činjenicu da su oba proučavana konstrukta društveno nepoželjna. Navedena korelacija je niska i upitno smisljena, dok statistička značajnost nije presudna zbog broja sudionika.

Postavljajući u kontekst partnersko nasilje kao ekstremnu manifestaciju agresije u interpersonalnim odnosima prisutnu kod narcističnih pojedinaca na razini koja dopušta provođenje meta-analize i dobivanja značajnih rezultata, zahtjev za proučavanjem svih konstrukata vezanih uz ovaj (i slične fenomene) postaje relevantniji uslijed mogućih socopsiholoških implikacija u široj slici društva.

8.2. *Individualizam*

Pojedini teoretičari narcizma, poput Kohuta (1971) i Masterson (1993), govore o kulturološkoj komponenti interesa istraživača za narcizam, postavljajući fenomen u kontekst postmodernog svijeta koji se kontinuirano sukobljava s tradicionalnim istinama i vrijednostima (Onofrei, 2009). Na tragu ovoga je Laschova (2019) koncepcija kulture narcizma. Lasch (2019)

smatra kako je čitava zapadnjačka kultura usidrena u narcističnim tendencijama, a o kulturnim mehanizmima poticanja narcizma raspravlja MacDonald (2014) spominjući trenutno prisutni pokret samopoštovanja, promjenu u obiteljskom životu, Internet te fokus medija na slavne osobe. Primjećuje kako se današnju djecu uzdiže na način da im se govori kako su posebna, neovisno o postignuću, gdje takva povratna informacija potiče narcizam (MacDonald, 2014). Slabljenje autoritativnog roditeljstva kroz narcistično shvaćanje djece kao emocionalnih produžetaka sebe (Young i Pinsky, 2006 prema MacDonald, 2014) u kojem se mijenja odnos između roditelja i djece u više prijateljski (MacDonald, 2014) dodatno omogućuje razvoj djece kroz sociokulturalnu okolinu u odnosu na razvoj potaknut roditeljskim odgojem, a čiji se zahtjevi konformiraju zahtjevima globalnih trendova. Potonji su obilježeni današnjim *Zeitgeistom* tehnološke revolucije koja premješta subjekta iz industrijskog i manufakturnog društva u ono informacijsko, pri čemu je Internet primarni izvor komunikacije, informacija i savjeta (MacDonald, 2014).

Navedene značajke aktualne kulture koje navodi MacDonald (2014) možemo smatrati specifičnim proširenjem nešto šire koncepcije iste korištene u literaturi u različitim kontekstima. Prema ovom gledištu, kulturu možemo razlikovati kao kolektivističku i individualističku te je narcizam moguće shvatiti unutar konteksta individualističke kulture kao reakciju na zahtjev iste. Individualističke kulture stavljaju naglasak na samousmjerenje, autonomiju, samoekspresiju, samoispunjenje, osobno postignuće te osobna prava i slobode, za razliku od kolektivističkih kultura koje cijene harmoniju, povezanost, zajedničke ciljeve grupe, socijalne obaveze, odnose i konformizam (Grossmann i Santos, 2020). S obzirom na usmjerenje na pojedinca, jasno je kako je individualistička kultura pogodna za razvoj narcizma na grupnoj razini, što potvrđuju nalazi istraživača o višim rezultatima na narcizmu za individualističke naspram kolektivističkih kultura (npr. Foster i sur., 2003; Schmitt i sur., 2017; Jonason i sur., 2020). Twenge i Campbell (2009) pogodnost individualističke kulture za razvoj narcizma dovode do razine očekivanja epidemije narcizma, što opovrgavaju, primjerice, meta-analize kojima je utvrđen pad narcizma kod kineske mladeži (Gao i sur., 2019) te kanadskog i australskog uzorka (Hamamura i sur., 2020). Ipak, navedene rezultate meta-analiza treba uzeti s dozom odmaka, uzevši u obzir nemogućnost jednoznačne definicije narcizma koja dovodi do potencijalne neusporedivosti studija uključenih u ovakva istraživanja.

Promatrajući odnos kulture i narcizma na specifičnom slučaju Njemačke, Vater i suradnici (2018) provode istraživanje kojim daju bazičnu potporu za kulturološku kontekstualizaciju fenomena narcizma. Njemačka, podijeljena u dva društvena sustava tijekom povijesti, u kojem je Zapadna Njemačka primjer individualističke, a Istočna primjer kolektivističke kulture,

predstavlja domišljat uzorak za smještanje narcizma u kulturalni kontekst. Autori istraživanjem daju empirijski dokaz o povišenom grandioznom narcizmu te smanjenom samopoštovanju kod pojedinaca odraslih u Zapadnoj Njemačkoj naspram onih odraslih u Istočnoj Njemačkoj. Daljnjom analizom utvrđuju manjak razlike u grandioznom i ranjivom narcizmu te samopoštovanju kod pojedinaca koji ulaze u sustav obrazovanja nakon ujedinjenja Njemačke, što implicira djelovanje sociokulturalnih čimbenika na navedene konstrukte.

Poveznica individualističke kulture i narcizma može se pronaći u implikacijama ranije spomenutih istraživanja odnosa vodstva i narcizma. Ako poziciju vodstva unutar organizacije pretpostavimo kao mjerljivu varijablu uspjeha pojedinca u okviru osobnog postignuća na profesionalnom polju, pri čemu je shvaćanje uspjeha kulturno uvjetovano, postojanje istraživanja na razini meta-analiza konstrukata vodstva (Grijalva i sur., 2015) i sličnih koncepata, poput narcizma glavnih izvršnih direktora (*chief executive officer*, eng.) (Cragun i sur., 2020; Kraft, 2022) moglo bi ocrtavati manifestaciju kulturnih odrednica u organizacijskom kontekstu.

Proširujući kontekst individualističke kulture na onaj globalizacijskih sila koje različitim načinima manipulacije medijskog prostora neposredno i posredno djeluju na pojedinca na svakodnevnoj bazi, prvenstveno putem Interneta, zanimljivim se ističe fenomen društvenih mreža i njegov potencijalni odnos s narcizmom.

8.3. Društvene mreže

Zapadnjački individualistički narativ oblikuje se prema globalnim trendovima koji se dosegom i djelovanjem Interneta šire intervencijom društvenih mreža. Korištenje društvenih mreža je postalo „normalno“, o čemu svjedoči podatak od 72% korisnika društvenih mreža na reprezentativnom uzorku od 1500 Amerikanaca (Auxier i Anderson, 2021). Specifična problematika odnosa društvenih mreža i narcizma je adresirana od strane istraživača (npr. Barry i McDougal, 2018; McCain i Campbell, 2018; Casale i Banchi, 2020; Kristinsdottir i sur., 2021), a MacDonald (2014) smatra kako društvene mreže omogućuju samopromociju kroz stvaranje idealne slike sebe koja je nerealistična i glamurozna u svrhu umjetnog podizanja samopoštovanja. Relevantan faktor oblikovanja onoga što Lasch naziva narcističnom kulturom je svakako medijski prostor koji dobivaju slavne osobe, a koji oslikava potrebe tržišta stvarajući „kulturu opsjednutu slavnim osobama“ (MacDonald, 2014, str. 147), gdje ih se podiže do statusa sličnog bogu, pri čemu je naglasak stavljen na bogatstvo i slavu koje se cijene neovisno o stvarnom postignuću. Slava postaje pomoćno sredstvo za dobivanje pažnje i divljenja koje potiču samopoštovanje (Sales, 2013, prema MacDonald, 2014), a načini dolaska do nje nisu

jednoznačni za mlade ljude koji su spremni i na negativnu javnu sliku ako će ih dovesti do krajnjeg cilja bivanja poznatim (Young i Pinsky, 2006, prema MacDonald, 2014).

MacDonaldove (2014) notacije se mogu jednostavno adresirati postojanjem pojma *influencera*. Oni su, u kontekstu društvenih mreža, njihovi istaknuti korisnici koji su akumulirali predane sljedbenike izrađujući autentičnu *online* personu (Lou i sur., 2019; Casalo i sur., 2020; Sokolova i Kefi, 2020, prema Tafesse i Wood, 2021) te dijeljenjem visoko osobnog sadržaja koji se odvija oko njihovog stila života i interesa falsificiraju dublje psihološke veze sa svojim sljedbenicima (Audrezet i sur., 2018; Ki i sur., 2020; Ladhari i sur., 2020, prema Tafesse i Wood, 2021). O važnosti *influencera* u posljednjih nekoliko godina govori sada već zastarjeli podaci koje navode Vrontis i suradnici (2021). Oko 50% korisnika Interneta 2019. su „slijedili“ neku vrstu *influencerskog* profila na društvenim mrežama, dok ih je 40% kupilo proizvod nakon što su ga vidjeli na Instagramu ili YouTube kanalu. Teorijski, čini se kako bi ova skupina mogla imati izražene narcistične značajke, dok bi praktične implikacije njihovog djelovanja na širu populaciju u svrhu oglašavanja proizvoda putem artificijelnog samopredstavljanja, uzevši u obzir uspješnost ovakve vrste poslovanja, mogle biti vrlo dalekosežne u percipitiranju Laschove (2019) koncepcije narcistične kulture.

Samopredstavljanje uključuje svjesna ili nesvjesna ponašanja u svrhu kontrole relevantne slike o *selfu* koja je predstavljena publici (Schlenker, 2003, prema Hart i sur., 2017), pri čemu je ono dvo-komponentni proces upravljanja dojmovima (Leary i Kowalski, 1990, prema Hart i sur., 2017) koji uključuje motivaciju dojmova (*impression motivation*, eng.) i konstrukciju dojmova (*impression construction*, eng.). Motivacija dojmova može biti motivacija za kontroliranjem kako je osoba percipirana, dok konstrukcija dojmova podrazumijeva ponašanja koja se koriste za kultiviranje ili obranu željene slike (Hart i sur., 2017). Hart i suradnici (2017) provode istraživanje grandioznog i ranjivog narcizma kroz njihovo profiliranje taktikama samopredstavljanja, koje dijele na one koje se koriste za obranu slike o sebi (defenzivne) ili uspostavljanja željene slike o sebi (asertivne). Grandiozni narcizam bio je povezan s povišenim korištenjem asertivnih, ali ne i defenzivnih taktika, dok je ranjivi narcizam bio povezan s korištenjem obje vrste taktika, iako je jače bio povezan s korištenjem defenzivnih taktika (Hart i sur., 2017). Hart i suradnici (2017) predlažu kako bi korištenje asertivnih taktika kod grandioznog narcizma moglo biti vođeno zadatkom za povećanje samopoštovanja i postizanja ciljeva socijalne moći, dok bi kod ranjivog narcizma asertivne taktike mogle biti vođene strahom od odbijanja koji je povezan s nezdravim stilovima privrženosti (Kerr i Bowen, 1988, prema Hart i sur., 2017). Kao mogući razlog češćeg korištenja samoprezentacijskih taktika kod grandioznih narcisa u odnosu na ne-narcise navode očekivanje o efektivnosti taktika (Hart i

sur., 2017), a u drugom istraživanju Hart i suradnici (2016) pronađeno je kako narcistični pojedinci koriste samopromociju kao efektivni način stvaranja dobrog dojma o sebi.

Pretpostavka o publici koja stvara dojmove usko je vezana uz javni *self* i Goffmanovu teoriju samopredstavljanja koja govori o prezentiranju željene slike o sebi u javnosti i razlici između ponašanja prednje i stražnje pozornice (*front stage* i *back stage*, eng.) (Bullingham i Vasconcelos, 2013). Koncept prednje pozornice pretpostavlja kako glumca promatra publika te on održava performans onima koji gledaju promatranjem određenih pravila i socijalnih konvencija u svrhu projiciranja slike/persona koje žele stvoriti, dok je ponašanje na stražnjoj pozornici drugačije kako ne postoji potreba za performansom (Bullingham i Vasconcelos, 2013). Društvene mreže predstavljaju potencijalno sredstvo za samoprezentaciju, a empirijski dokazi ukazuju da su ljudi visoko motivirani za korištenjem istih kako bi se prezentirali (Haferkamp i Krämer, 2010, prema Krämer i Haferkamp, 2011).

Postavljajući Goffmanovu teoriju samopredstavljanja u kontekst društvenih mreža, nameće se pitanje o odnosu stvarnog identiteta i onoga onoga predstavljenog na Internetu te mogućeg dispariteta između njih, a ovisno o izražavanju obrazaca ponašanja prednje i stražnje pozornice. Bullingham i Vasconcelos (2013) provode istraživanje na blogerima u kojem zaključuju kako je *online* verzija sebe bila utemeljena na stvarnoj verziji sebe, ali je bila specifično uređena kako bi se istaknule pozitivne, a smanjile negativne osobine prisutne u stvarnoj verziji sebe. Ovakav nalaz implicira kako uljepšavanjem svoje slike, Internet postaje mjesto za ispoljavanje ponašanja prednje pozornice, pritom sakrivajući neželjene dijelove sebe, što bi odgovaralo sakrivanju ponašanja stražnje pozornice.

Razlog upravljanja dojmovima na društvenim mrežama može se pronaći u konceptu javne samosvijesti koju Varnali i Toker (2015) definiraju kao generalnu svjesnost o *selfu* kao socijalnom objektu (Fenigstein i sur., 1975, prema Varnali i Toker, 2015). Navode kako identitet na društvenim mrežama postaje društveni produkt konstruiran zajednički od strane pojedinca i njegove socijalne mreže pomoću procesa samorazotkrivanja, uz objave drugih korisnika koje su povezane s vlasnikom profila na društvenim mrežama (Varnali i Toker, 2015). Pojedinci visoko na javnoj samosvijesti visoko vrednuju dojam koji imaju na druge ljude (Varnali i Toker, 2015), što bi moglo upućivati na frekventnije korištenje društvenih mreža kod narcističnih pojedinaca. U prilog ovoj tezi govore nalazi kako narcistični pojedinci posjećuju svoju Facebook stranicu frekventnije i provode više vremena na njoj od drugih korisnika (Buffardi i Campbell, 2008; Mehdizadeh, 2010; Winter i sur., 2014, prema Brailovskaia i Bierhoff, 2016). Iako je gledište da grandiozni narcistični pojedinci više koriste društvene mreže u odnosu na ranjive narcistične pojedince intuitivno, Brailovskaia i Bierhoff (2012) su

pronašli kako su korisnici visoko na skrivenom narcizmu pokazali visoku razinu *online* aktivnosti. Zaključuju kako skriveni narcisi na društvenim mrežama imaju priliku prezentirati svoj narcizam na otvoren način, kao vidljivi narcisi, dok u *offline* uvjetima ne posjeduju društvene vještine koje posjeduju vidljivi narcisi za dobivanje javnog odobravanja (Brailovskaia i Bierhoff, 2016). Istraživanje narcizma na društvenim mrežama bi tako moglo omogućiti rekonceptualizaciju fenomena u onaj s jednofaktorskim rješenjem kada govorimo o ponašanju na Internetu, čemu u prilog govore pozitivna povezanost obje vrste narcizma s ovisnosti o Facebooku (Brailovskaia i sur., 2020). Za ovakve zaključke, svakako je potrebno daljnje obraditi razlike grandioznog i ranjivog narcizma na društvenim mrežama. Shane-Simpson i suradnici (2020), primjerice, istražuju specifično ponašanje na Internetu te izvještavaju kako su pojedinci s više histrionskih tendencija (što djelomično zahvaća značajke grandioznog narcizma) preferirali objavljivanje *selfieja*, no ponašanje na Internetu je puno šire od onoga zahvaćenog navedenim istraživanjem.

Brailovskaia i Bierhoff (2016) navode kako su vidljivi i skriveni narcizam bili pozitivno povezani sa samoprezentacijama kod korisnika Facebooka, pritom navodeći neka od specifičnijih ponašanja na ovoj društvenoj mreži. Pojedinci visoki na narcizmu imali su više albuma s privatnim fotografijama na svojim profilima te su koristili više primjena platforme, osobito *online* igre, označili su više obožavateljskih stranica (*fan pages*, engl.) sa „sviđa mi se“ te su pokazali visoku razinu *online* interakcije u odnosu na pojedince nisko na narcizmu (Brailovskaia i Bierhoff, 2016). Prema shvaćanju Brailovskaia i Bierhoff (2016), narcisi mogu povećati svoje samopoštovanje putem divljenja i pažnje koju dobivaju od strane partnera u *online* interakciji pomoću kontrolirane i planirane samoprezentacije. Kapidzic (2013) se slaže s pogledom da društvene mreže pružaju narcističnim pojedincima publiku i pozornicu za visoko kontroliranu samoprezentaciju, a istražuje motivaciju iza biranja profilnih fotografija na *Facebooku*, pri čemu ju dijeli na tri kategorije koje naglašavaju fizičke, osobne i socijalne faktore. Narcizam je bio prediktor fizičke i osobne motivacije, budući da su narcistični pojedinci birali profilne fotografije koje su naglašavale privlačnost i ličnost (Kapidzic, 2013). Meta-analiza 80 istraživanja samopoštovanja, narcizma i usamljenosti Liu i Baumeistera (2016) je pokazala kako je narcizam bio povezan sa svim aktivnostima na društvenim mrežama, poput ažuriranja statusa, objavljivanja fotografija, interakcije/komentiranja drugih te ukupnog broja prijatelja. Narcistična samoprezentacija na društvenim mrežama je povezana i sa subjektivnom dobrobiti, što istražuju Yu i Kim (2020). Ovi pak autori navode kako je narcistična samoprezentacija na Facebooku imala pozitivan efekt na socijalnu podršku *online* prijatelja i poznanika, ali i da može imati negativni efekt na dobrobit kada je pojedinac suočen

s vlastitom nedosljednošću od strane drugih na Facebooku (Yu i Kim, 2020). Iz priloženog, vidljivo je kako je samoreprezentacija na Internetu važan fenomen vezan uz narcizam, kao i njezine ishode u domeni visoko značajnih varijabli za određivanje kvalitete života u modernom svijetu te su potrebna daljnje istraživanje s proširenjem na druge društvene mreže, poput Instagrama, TikToka i X-a.

9. Zaključak

Notacije o narcizmu imaju dugu literarnu povijest koja seže do antike i Ovidijevog zapisa mita o Narcisu, a psihologijski interes prema pojmu izražen je kao jedna od ranijih konceptualizacija poremećaja ličnosti. Porast interesa znanstvene zajednice za istraživanje narcizma u posljednjih 20 godina ocrtava važnost konstrukta u shvaćanju suvremenog čovjeka, no smještanje pojma u kulturi je otežano činjenicom različitih konceptualizacija narcizma, kao i generalnom manjku konsenzusa o glavnim odrednicama, etiologiji, prevalenciji i dimenzijama narcizma. Interesu znanstvene zajednice za narcizam pridružen je interes popularne kulture koji se odražava svakodnevnim percepcijama pojma i njegovoj nestručnjačkoj definiciji, a koji ne može kao takav biti diskreditiran kao netočan ili djelomično točan do postavljanja konsenzusa unutar znanstvene zajednice.

Specifičnosti konstrukta narcizma zahtijevaju preuzimanje dvaju okvira: interpersonalnog i kontinuumskog, pri čemu se potonji odnosi na kontinuum normalnosti-abnormalnosti. Adresiranjem normalnosti i abnormalnosti u kategoričkom pristupu negira se jednakost sila koje utječu na razvoj ličnosti, a na čiju adaptaciju ovisno o obilježjima, trenutku pojave te jačini utjecaja osoba može steći patološke ili prilagodbene osobine. Prednost kontinuumskog pristupa na značajke ličnosti manifestira se u odnosu na teorijsko objašnjenje pozitivnog intervencijskog djelovanja na izraženost značajki ličnosti i proširenju mogućnosti istraživanja takvih značajki koje ovim pogledom uključuju kliničke i subkliničke populacije. Disfunkcije kliničkih fenomena izražene u manjoj mjeri bi tako mogle zahvaćati njihov subklinički analog. Poremećaji ličnosti s karakterističnim disfunkcijama u interpersonalnoj domeni te veća prevalentnost rigidnih obrazaca ponašanja u kliničkom uzorku dovode do pretpostavke o razlikovanju fenomena s obzirom na prisutnost ili odsutnost patologije putem repetitije maladaptivnih obrazaca ponašanja, koja je istraživana s obzirom na neke koncepcije interpersonalnog djelovanja (poput interpersonalnog cirkumpleksa) na temelju kojih dolazi do prve pojave ideje o subkliničkom i kliničkom narcizmu u literaturi. Nazivi za ove kategorije se razlikuju, zbog čega postoje patološki i normalni, zdravi ili funkcionalni narcizam, za koje je opravdano reći da postoje teorijska preklapanja u značenju. Određeni autori zaključuju o

sekundarnosti patologije u odnosu na primarni problem interpersonalnih odnosa kod narcizma, a, povezujući kontinuumski pristup i interpersonalni okvir narcizma, proučavanjem fenomena na razini obrazaca ponašanja dopušta se razlika subkliničke i kliničke koncepcije samo u izraženosti ponašanja. Na ovaj način klinička slika postaje okvir za proučavanje narcizma u ekstremu kontinuuma normalno-abnormalno, ostavljajući prostor za usporedbu navedenih (sub)kliničkih koncepcija narcizma.

Klinička koncepcija narcizma obuhvaćena je terminom narcistični poremećaj ličnosti, koji pretpostavlja obrazac grandioznosti (u fantaziranju ili samom ponašanju), potrebu za divljenjem te manjak empatije koji počinje u ranoj odrasloj dobi i prisutan je u različitim kontekstima, s pripadnih 9 indikatora navedenog kriterija, prema *DSM-V* (2022). U istom priručniku navode se različite manifestacije poremećaja s obzirom na konstrukte poput samopoštovanja, agresije ili postignuće, a ističu se problemi u interpersonalnim odnosima koji su karakteristični za sve poremećaje ličnosti. Prevalencija poremećaja varira od 0 do 6,2%, što je vrlo široka kategorija koja bi djelomično mogla biti pogreška različitih konceptualizacija narcizma, otežanosti njegova mjerenja ili karakteristikama populacije u odnosu na pristup dijagnostičkim alatima. Podatak o 50-75% muškaraca u uzorku narcističnog poremećaja ličnosti adresiran je kroz literaturu kao potencijalno prividna visoka epidemiologija zbog rodno pristrane definicije narcizma koja uključuje dvofaktorsku koncepciju narcizma, no recentni nalazi ukazuju na stabilnost dobnih i rodni razlika u narcizmu, navodeći kako je narcizam najviši kod dobne skupine mlađih odraslih i kod muškaraca u odnosu na žene.

Spomenuta dvofaktorska koncepcija narcizma jedan je od produkata šire slike pokušaja konceptualizacije konstrukta koja seže od kraja 19. stoljeća Ellisovim uvođenjem pojma u literaturu. Freud ga, kao prvi iscrpni teoretičar narcizma, shvaća kao nezrelu i sebičnu osobinu koju je potrebno „prerasti“ u svrhu maturacije jedinke, no o nejednoznačnosti njegove definicije govori postojanje čak tri različite formulacije unutar više od 25 godina. Njegov, kao i kasniji razvoj koncepta narcizma, primarno obuhvaća pojmove *selfa* i objektnih relacija, koje neki autori smatraju, uz održavanje samopoštovanja, primarnim zadatkom u postavljanju definicije narcizma. Uz navedene pojmove, čini se kako je repetitivna tema u povijesti razvoja ovog koncepta pretjerano korištenje pojma u različitim formulacijama koje nisu jednoznačno definirane, što je dodatno otežalo operacionalizaciju konstrukta, kao i dijagnosticiranje i formulaciju terapijskih intervencija za narcistični poremećaj ličnosti, no i proširilo značenje fenomena unutar suvremene psihoanalize. Najvažniji suvremeni teoretičari narcizma čiji je rad iznjedrio dvije glavne škole narcizma su Otto Kernberg i Heinz Kohut. Radikalna različitost njihovih gledišta ocrta se u nekoliko domena (odnosu ljubavi prema sebi i ljubavi prema

objektu, definiciji narcističnog libida, značenju patološkog narcizma, etiologiji narcističnog poremećaja ličnosti, klasifikaciji narcističnog poremećaja ličnosti i ulozi agresije/bijesa), no pomirena je naslanjanjem na teorijsku bazu odnosa *selfa* i objekta manifestiranu u interpersonalnim disfunkcijama. Teorijska debata između dvije škole reprezentirane radom ovih autora dovela je do svojevrsne sinteze u pogledu nastanka i fenomenologije narcistične patologije. Narcizam se tako smatra rezultantom neempatičnog roditeljstva koje, uslijed različitih procesa, rezultira diskrepancijom postojanja grandioznog *selfa* i osjećaja ranjivosti i inferiornosti. U odrasloj dobi, grandioznost se pojavljuje uz oštećenu empatiju, egzibicionizam, osjećaj prava i iskorištavanje drugih, pri čemu su drugi sredstva za ispunjavanje psiholoških potreba i održavanje stabilnosti *selfa* te je njihova vrijednost utemeljena na uspješnosti zadovoljavanja potreba narcističnog pojedinca. Grandioznost i inferiornost, koje pojedini autori smatraju različitim iskustvima *selfa*, Kernberg i Kohut razdvajaju konceptualizacijom skrivenog i vidljivog narcizma, od kojih svaki ima svoj set tipičnih ponašanja. Daljnjim empirijskim istraživanjima ove dvofaktorske strukture utvrđeno je njezino postojanje s obzirom na razlike u korelatima faktora Ranjivosti-Osjetljivosti te Grandioznosti-Egzibicionizma, uz zajedničke faktore unutar interpersonalnog djelovanja i mjera normativne kontrole impulsa. Teorijski prijepori s obzirom na stabilnost/fluktuaciju i razdvojenost ovih dimenzija čine se manje relevantnima u operacionalnom definiranju pojma narcizma u usporedbi s mogućnošću zamjenjivosti pojmova skrivenog i vidljivog te ranjivog i grandioznog narcizma. Iako se istraživači priklanjaju ovakvoj jednostavnoj podjeli i koriste ih kao zamjenjive u manifestaciji, postoji potreba za znanstvenim konsenzusom, osobito zbog pokušaja objašnjenja rodni uloga pomoću istih. Navedeni pokušaji, unatoč mogućem doprinosu u vidu teorije socijalnih uloga, banaliziraju rodne i socijalne uloge, osobito uzevši u obzir suvremeni diskurs smanjenja ovih razlika koje su, barem psihološki, često artifičijelne.

Rezultanta porasta interesa za narcizam i brojnosti njegovih konceptualizacija dovela je do pojave problema u domeni njegove procjene. Kao najčešće korištena mjera narcizma ističe se *Narcistični inventar ličnosti (NPI)*, no zbog brojnih kritika nastaju mjere čiji je popis iscrpan, a korištenje ovisno o konceptualnom okviru istraživača. Problem manjka teorijskog konsenzusa vezanog uz konstrukt narcizma na ovaj način dobiva praktične implikacije koje na važnosti dobivaju činjenicom o otežanom provođenju analiza na višoj razini, poput meta-analiza ili preglednih radova, kao i točnosti zaključaka izvedenih iz njih. Ipak, one predstavljaju glavnu okosnicu na razini određivanja relevantnih korelata narcizma, od kojih su se kao bitni istaknuli agresija, emocionalna inteligencija i pripadni konstrukti te perfekcionizam. Za svaki od ovih

konstrukata, baš kao za narcizam, postoji više konceptualizacija, zbog čega je donošenje jasnih zaključaka otežano i vrlo ovisno o primijenjenom teorijskom okviru istraživača.

Agresiju se tako najčešće definira putem dva različita tipa motivacije koja ju dijele na reaktivnu ili impulzivnu te proaktivnu ili unaprijed stvorenu agresiju. Njihov odnos s narcizmom nije usuglašen u literaturi kroz jasne distinkcije dimenzija, no iz rezultata meta-analiza jasno je kako značajan odnos postoji. Neki autori pružaju implikacije rezultata u teorijskom i praktičnom smislu, na način da teorijski pretpostavljaju postojanje provokacije (koja bi izazvala reaktivnu agresiju) kao ključnu moderatorsku varijablu veze narcizma i agresije, dok na praktičnoj razini postavljaju narcizam kao važan rizičan faktor za agresiju i nasilje.

Emocionalna inteligencija (EI), kao jedan od pojmova s kompleksnijim modelima konceptualizacije, pokazala se različito povezana s različitim dimenzijama narcizma. Konkretno, bila je pozitivno povezana s grandioznim, a negativno s ranjivim narcizmom, uz dodatak pronalaska moderacije korelacije EI s narcizmom putem nekih mjera. Empatija, kao jedan od bitnijih pojmova unutar teorija EI, također se pokazala različito, ali značajno povezana s različitim koncepcijama narcizma, dok veze samouvida, također dijela teorija o EI, s narcizmom dodatno kompliciraju razumijevanje odnosa EI i narcizma. Ipak, značaj EI u praktičnim domenama, poput primjerice predikcije uspjeha unutar organizacijskog konteksta, opravdavaju pokušaj teorijskog razrješenja ovih kompleksnih odnosa.

Konstruktna širina perfekcionizma također otežava određivanje njegovog odnosa s narcizmom, no čini se kako su gotovo sve dimenzije primijenjenih modela perfekcionizma značajno povezane s ranjivim i grandioznim narcizmom, kao i da su obje navedene vrste narcizma povezane s frekvencijom perfekcionistačkih misli.

Unatoč nemogućnosti točnog i jednoznačnog određenja odnosa narcizma s navedenim konstruktima, vrijednost njihovog istraživanja se uz teorijsku domenu nalazi i u onoj praktičnoj, poput agresije unutar bliskih odnosa narcističnih pojedinaca. Navedeni primjer predstavlja jedan od tri konteksta izdvojena kao relevantna za razumijevanje narcizma u suvremenom društvu, dok su preostala dva kulturno uvjetovani individualizam i društvene mreže.

Spomenuta agresija unutar bliskih odnosa je proučavana na razini sistematskog pregleda i meta-analize opisivanjem odnosa narcizma i intimnog partnerskog nasilja za koji se ispostavilo da je značajan, a konkretne domene ispoljavanja nasilnih ponašanja su bile *cyber* i psihološka domena. Zanimljiv podatak iz ove meta-analize je značajno veći odnos narcizma kao osobine i počinjenja partnerskog nasilja u bliskim vezama za ranjivi u odnosu na grandiozni narcizam, što se svakako treba razmotriti uzevši u obzir različite precipitirajuće faktore koji

moderiraju ovaj odnos, poput okidača za ljutnju ili vrste nasilja, kao što predlažu sami autori (Oliver i sur., 2023). Sociokulturalne implikacije ekstremnog oblika ispoljavanja agresije poput počinjenja intimnog partnerskog nasilja potrebno je istaknuti, osobito ako ih stavimo u kontekst trenutno aktualnih društvenih tema, primjerice, femicida.

Iako agresija predstavlja bitan fenomen u disfunkciji interpersonalnih odnosa kod narcističnih pojedinaca kliničke i subkliničke populacije, bliski odnosi nisu određeni isključivo njom. Specifičnost bliskih odnosa narcističnih pojedinaca izražena u paradoksu romantičnih odnosa, u kojima je umješnost ove populacije prilikom iniciranja odnosa u disparitetu s održavanjem i funkcionalnošću odnosa, može se proširiti evolucijskim gledištem. Ono pak pretpostavlja kako je narcizam u prvim fazama odnosa poželjna strategija ponašanja pri odabiru partnera za kratkoročne odnose, dok se problemi poput manjka predanosti javljaju prilikom pokušaja održavanja duljeg odnosa. Narcizam se u literaturi generalno povezuje s tendencijom korištenja romantičnih odnosa kako bi se kontrolirao socijalni status i održavao pozitivni pogled na sebe, umjesto fokusa na razvoj intimnosti s romantičnim partnerima, a ističu se interpersonalno averzivna ili manipulativna ponašanja. Navedena ponašanja se prema modelima koji koriste neki autori mogu smatrati onima koja nanose troškove, što implicira postojanje suprotnih, odnosno, ponašanja koja osiguravaju beneficije. Model koji preuzima ovu perspektivu i istražuje se u okviru odnosa moći te specifičnih obrazaca ponašanja s narcizom je *NARC* model, razvijen u svrhu razjašnjavanja konfliktnih i paradoksalnih obrazaca koji karakteriziraju narcizam, što postiže razlikovanjem ponašanja unutar dva aspekta narcizma: narcističnog divljenja i narcističnog suparništva. Narcistično divljenje je, za razliku od narcističnog suparništva, prema dosadašnjim istraživanjima povezano s moći, a obje vrste narcizma (prema *NARC* modelu) imaju slične pozitivne povezanosti s manipulacijom. Narcistično suparništvo se pokazalo rizičnijim za averzivna interpersonalna ponašanja, poput zlostavljanja, što u vidu pretpostavke o razlici motiva ponašanja za vrste narcizma *NARC* modela (motiv za samouzdanjem kod narcističnog divljenja te motiv za obranom uzdignute slike o sebi kod narcističnog suparništva) moguće otvara put za istraživanja ranjivog i grandioznog narcizma unutar ovog modela. Dodatno, spomenuta razlika počinjenja intimnog partnerskog nasilja između ranjivog i grandioznog narcizma ukazuje na mogućnost postojanja više ponašanja koja bi odgovarala narcističnom suparništvu kod ranjivih narcisa. Ovakvi, i daljnji zaključci, predstavljaju buduće izazove istraživača.

Drugi kontekst u kojem je bitno razmatrati fenomen narcizma je svakako kultura i njezine odrednice, o kojima govori još i Kohut (1971) kao jedan od najvažnijih teoretičara narcizma. Sociološki pogled Lascha (2019) koji cijelu kulturu naziva narcističnom donekle je razumljiv

ako primijetimo njezine specifičnosti koje se, prema MacDonaldu (2014) manifestiraju u sferi bazičnog shvaćanja društveno poželjnog identiteta (pokret samopoštovanja), obiteljskom životu, sferi komunikacije na globalnoj razini (Internet) te glorifikaciji slavnih osoba putem medija. Pokret samopoštovanja uz glorifikaciju slavnih osoba kroz primarni izvor komunikacije pomoću Interneta u suvremenom društvu naginje ka pogledu nekih autora kako je riječ o narativu individualističke kulture, naspram mogućeg i narativa kolektivističke kulture. Ovakav zaključak, unatoč logičnosti na prvi pogled, opovrgnut je meta-analizama na način da je utvrđeno kako nije došlo do rasta narcizma na različitim uzorcima, no nije zanemariva moguća neusporedivost studija u navedenim analizama uslijed nepostojanja jednoznačne definicije narcizma. Kulturološka kontekstualizacija narcizma svoje uporište pronalazi u istraživanju Vater i suradnika (2018), koji na specifičnom slučaju Njemačke, kao politički podijeljenoj između istočnog (kolektivističkog) i zapadnog (individualističkog) bloka u jednom trenutku svoje povijesti, empirijski dokazuju povišene rezultate za grandiozni narcizam kod pojedinaca odraslih u Zapadnoj, naspram onih odraslih u Istočnoj Njemačkoj. Dodatan argument za odnos kulture i narcizma govori rezultat o manjku razlike u narcizmu kod pojedinaca koji su bili u sustavu nakon ujedinjenja Njemačke. Povlačeći dodatnu liniju između individualizma (kao nusprodukta individualističke kulture) i narcizma, svakako je interesantno primijetiti pojavu istraživanja narcizma u organizacijskom kontekstu, kao i samog termina narcizma glavnih izvršnih direktora, kako su upravo oni slika uspjeha uvjetovana kulturnim uvjerenjima.

Kulturna uvjerenja u suvremenom svijetu nemoguće je ne spomenuti u kontekstu Interneta i, konkretno, društvenih mreža koje služe za rapidni prijenos ideja na globalnoj razini. Različiti autori promatraju odnos narcizma i društvenih mreža, a MacDonalдова (2014) zablješka o idealnim uvjetima za samopromociju putem ovog oblika komunikacije te slavi koja ne ovisi nužno o stvarnom postignuću argumentirana je pojavom danas neizostavne sfere poslovnog života, *influencera*. Neovisno o značajkama same populacije, koje su do danas neistražene, postojanje ovog zanimanja ovisi o samopredstavljanju, koje je kroz literaturu različito povezano s ranjivim i grandioznim narcizmom. Ono što je neupitno je svakako upravljanje dojmovima stvaranjem artificijelne javne slike o sebi gdje se *self* promatra kao socijalni objekt, a povezivanjem s nalazom o preferenciji korištenja strategija baziranim na prestižu kako bi se zadobio status kod narcističnog divljenja *NARC* modela, uz postavljanje Interneta kao komunikacijskog konteksta, domena društvenih mreža postaje relevantnija za istraživanje narcizma. Dodatno, nalaz o visokoj razini *online* aktivnosti kod ranjivog narcizma (Brailovskaia i Bierhoff, 2012) te pozitivnoj povezanosti obje vrste narcizma s ovisnošću o Facebooku (Brailovskaia i sur., 2020) upućuje na mogućnost da se razlike između ranjivih i

grandioznih narcisa, koje su prisutne u svakodnevnom društvenom životu, na određen način brišu u *online* životu uslijed drugačijih normi ponašanja koje ne zahtijevaju klasične socijalne kompetencije. Samoprezentacija, specifična ponašanja na Internetu te njihovi korelati kod narcističnih pojedinaca nisu ni približno istraženi koliko bi trebali biti, uzevši u obzir potencijalni značaj *online* sfere komunikacije za utvrđivanje glavnih značajki narcizma unutar jednofaktorskog modela te činjenicu redefinicije komunikacije kao takve i, time, kulturnog konteksta koje Internet predstavlja.

Navedena analiza koncepcija narcizma, njegovih značajki i najrelevantnijih korelata te smještanje koncepta u suvremenu kulturu predstavlja poziv za proširenjem razumijevanja narcizma u teorijskom i praktičnom smislu provođenjem većeg broja istraživanja. Ipak, upravo iz priložene analize, vidljivo je kako istraživanja u budućnosti trebaju konvergirati prema unificiranijem rješenju koje bi omogućilo usporedbu istraživanja pomoću meta-analiza koje nisu opterećene razlikama u operacionalizaciji konstrukta, kao i adekvatan terapijski pristup te prevenciju rizičnih ponašanja uslijed istaknutih značajki navedene populacije, poput agresije. Jedna od domena funkcioniranja koje se čine obećavajućim za ostvarivanje ovog cilja su svakako društvene mreže kao primarni komunikacijski prostor u suvremenom svijetu, što ima neospornu važnost ako promotrimo narcizam kao primarno disfunkciju interpersonalnog ponašanja, kao što to čine neki autori. Nastavno, kontinuumski pristup (ab)normalnosti danas se sve više prihvaća u razumijevanju disfunkcija te otvara put za efektivnije intervencijske prakse i usporedivost kliničkih sa subkliničkim populacijama. Pojašnjavanje interpersonalnog ponašanja u sferi bihevioralnih obrazaca bi, osim navedenih prednosti, moglo dovesti i do one krucijalne – destigmatizacije pojma unutar zajednica koje nisu znanstvene ili u kliničkoj praksi, čime se otvara put prema širem shvaćanju pojedinca, usprkos disfunkcijama, kao ono što u suštini jest – osoba.

10. Literatura

- Akhtar, S. i Thomson, A., Jr. (1982). Overview: Narcissistic Personality Disorder. *American Journal of Psychiatry*, 139(1), 12-20.
- American Psychiatric Association (2022). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Ames, D. R., Rose, P. i Anderson, C. P. (2006). The NPI-16 as a short measure of narcissism. *Journal of research in personality*, 40(4), 440-450.
- Atlas, G. D. i Them, M. A. (2008). Narcissism and sensitivity to criticism: A preliminary investigation. *Current psychology*, 27, 62-76.
- Audrezet, A., De Kerviler, G. i Moulard, J. G. (2020). Authenticity under threat: When social media influencers need to go beyond self-presentation. *Journal of business research*, 117, 557-569. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.07.008>

- Auxier, B. i Anderson, M. (2021). Social media use in 2021. *Pew Research Center, 1*, 1-4.
- Avdibegović, E. (2023). MKB-11 KLASIFIKACIJA DUŠEVNIH POREMEĆAJA-IZAZOV ZA INTEGRACIJU PSIHODINAMIČKOG PRISTUPA. *Psihoterapija, 37*.
- Back, M. D., Küfner, A. C., Dufner, M., Gerlach, T. M., Rauthmann, J. F. i Denissen, J. J. (2013). Narcissistic admiration and rivalry: disentangling the bright and dark sides of narcissism. *Journal of personality and social psychology, 105*(6), 1013.f <https://doi/10.1037/a0034431>
- Back, M. D., Schmukle, S. C. i Egloff, B. (2010). Why are narcissists so charming at first sight? Decoding the narcissism–popularity link at zero acquaintance. *Journal of personality and social psychology, 98*(1), 132. <https://doi/10.1037/a0016338>
- Bakan, D. (1966). *The duality of human existence: Isolation and communion in Western man*.
- Bar-On, R. (1997). *BarOn emotional quotient inventory* (Vol. 40). Multi-health systems.
- Barry, C. T., i McDougall, K. H. (2018). Social media: Platform or catalyst for narcissism?. *Handbook of trait narcissism: Key advances, research methods, and controversies, 435-441*.
- Baumeister, R. F. i Boden, J. M. (1998). Aggression and the self: High self-esteem, low self-control, and ego threat. In *Human aggression* (pp. 111-137). Academic Press.
- Baumeister, R. F., Smart, L. i Boden, J. M. (1996). Relation of threatened egotism to violence and aggression: the dark side of high self-esteem. *Psychological review, 103*(1), 5.
- Beck, A., Freeman, A. i Davis, D. (2004). *Cognitive therapy of personality disorders*. NY: Guilford.
- Bennett, C. S. (2006). Attachment theory and research applied to the conceptualization and treatment of pathological narcissism. *Clinical Social Work Journal, 34*, 45-60.
- Bradlee, P. M. i Emmons, R. A. (1992). Locating narcissism within the interpersonal circumplex and the five-factor model. *Personality and Individual differences, 13*(7), 821-830.
- Brailovskaia, J. i Bierhoff, H. W. (2016). Cross-cultural narcissism on Facebook: Relationship between self-presentation, social interaction and the open and covert narcissism on a social networking site in Germany and Russia. *Computers in Human Behavior, 55*, 251-257. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2015.09.018>
- Brailovskaia, J. i Bierhoff, H. W. (2012). Sensation Seeking Narcissists, Extraversion and Self-Presentation in social Networks in Web 2. 0. *J Bus Media Psychol, 3*, 43-56.
- Brailovskaia, J., Rohmann, E., Bierhoff, H. W. i Margraf, J. (2020). The anxious addictive narcissist: The relationship between grandiose and vulnerable narcissism, anxiety symptoms and Facebook Addiction. *Plos one, 15*(11), e0241632. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0241632>
- Brown, R. P., Budzek, K. i Tamborski, M. (2009). On the meaning and measure of narcissism. *Personality and Social Psychology Bulletin, 35*(7), 951-964.
- Brookes, J. (2015). The effect of overt and covert narcissism on self-esteem and self-efficacy beyond self-esteem. *Personality and Individual Differences, 85*, 172-175. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.05.013>
- Brunell, A. B. i Campbell, W. K. (2011). Narcissism and romantic relationships: Understanding the paradox. *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments, 344-350*.
- Buffardi, L. E. i Campbell, W. K. (2008). Narcissism and social networking web sites. *Personality and social psychology bulletin, 34*(10), 1303-1314.
- Bullingham, L. i Vasconcelos, A. C. (2013). ‘The presentation of self in the online world’: Goffman and the study of online identities. *Journal of information science, 39*(1), 101-112. <https://doi.org/10.1177/0165551512470051>

- Bushman, B. J. i Baumeister, R. F. (1998). Threatened egotism, narcissism, self-esteem, and direct and displaced aggression: Does self-love or self-hate lead to violence?. *Journal of personality and social psychology*, 75(1), 219.
- Buss, D. M. i Duntley, J. D. (2011). The evolution of intimate partner violence. *Aggression and Violent Behavior*, 16(5), 411-419. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2011.04.015>
- Buss, D. M. i Shackelford, T. K. (1997). Susceptibility to infidelity in the first year of marriage. *Journal of research in personality*, 31(2), 193-221.
- Campbell, W. K., Brunell, A. B. i Finkel, E. J. (2006). Narcissism, interpersonal self-regulation, and romantic relationships: An agency model approach. U K. D. Vohs i E. J. Finkel (Ur.), *Self and relationships: Connecting intrapersonal and interpersonal processes* (str. 57–83). New York, NY: Guilford Press.
- Campbell, W. K. i Foster, C. A. (2002). Narcissism and commitment in romantic relationships: An investment model analysis. *Personality and social psychology bulletin*, 28(4), 484-495.
- Campbell, W. K., Foster, C. A. i Finkel, E. J. (2002). Does self-love lead to love for others? A story of narcissistic game playing. *Journal of personality and social psychology*, 83(2), 340.
- Carlson, E. N. (2013). Honestly arrogant or simply misunderstood? Narcissists' awareness of their narcissism. *Self and Identity*, 12(3), 259-277. <https://doi.org/10.1080/15298868.2012.659427>
- Casale, S. i Banchi, V. (2020). Narcissism and problematic social media use: A systematic literature review. *Addictive Behaviors Reports*, 11, 100252. <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2020.100252>
- Casaló, L. V., Flavián, C. i Ibáñez-Sánchez, S. (2020). Influencers on Instagram: Antecedents and consequences of opinion leadership. *Journal of business research*, 117, 510-519. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.07.005>
- Cooper, A. M. (1986). Narcissism. U A. P. Morrison (Ur.), *Essential Papers on Narcissism*. New York: New York University Press.
- Cragun, O. R., Olsen, K. J. i Wright, P. M. (2020). Making CEO narcissism research great: A review and meta-analysis of CEO narcissism. *Journal of Management*, 46(6), 908-936. <https://doi.org/10.1177/0149206319892678>
- Crowe, M., Carter, N. T., Campbell, W. K. i Miller, J. D. (2016). Validation of the Narcissistic Grandiosity Scale and creation of reduced item variants. *Psychological Assessment*, 28(12), 1550. <https://doi.org/10.1037/pas0000281>
- Crowe, M. L., Edershile, E. A., Wright, A. G., Campbell, W. K., Lynam, D. R. i Miller, J. D. (2018). Development and validation of the Narcissistic Vulnerability Scale: An adjective rating scale. *Psychological assessment*, 30(7), 978. <https://doi.org/10.1037/pas0000578>
- Čuržik, D. i Jakšić, N. (2012). Patološki narcizam i narcistični poremećaj ličnosti-pregled suvremenih spoznaja. *Klinička psihologija*, 5(1-2), 21-36.
- Du, T. V., Miller, J. D. i Lynam, D. R. (2022). The relation between narcissism and aggression: A meta-analysis. *Journal of personality*, 90(4), 574-594. <https://doi.org/10.1111/jopy.12684>
- Dufner, M., Rauthmann, J. F., Czarna, A. Z. i Denissen, J. J. (2013). Are narcissists sexy? Zeroing in on the effect of narcissism on short-term mate appeal. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(7), 870-882. <https://doi.org/10.1177/0146167213483580>
- Dulewicz, V. i Higgs, M. (2000). Emotional intelligence—A review and evaluation study. *Journal of managerial Psychology*, 15(4), 341-372.
- Fenigstein, A., Scheier, M. F. i Buss, A. H. (1975). Public and private self-consciousness: Assessment and theory. *Journal of consulting and clinical psychology*, 43(4), 522.

- Flett, G. L., Hewitt, P. L., Blankstein, K. R. i Gray, L. (1998). Psychological distress and the frequency of perfectionistic thinking. *Journal of personality and social psychology*, 75(5), 1363.
- Flett, G. L., Sherry, S. B., Hewitt, P. L. i Nepon, T. (2014). Understanding the narcissistic perfectionists among us: Grandiosity, vulnerability, and the quest for the perfect self. *Handbook of psychology of narcissism: Diverse perspectives*, 43-66.
- Fossati, A., Borroni, S., Eisenberg, N. i Maffei, C. (2010). Relations of proactive and reactive dimensions of aggression to overt and covert narcissism in nonclinical adolescents. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 36(1), 21-27. <https://doi.org/10.1002/ab.20332>
- Fossati, A., Feeney, J., Pincus, A., Borroni, S. i Maffei, C. (2015). The structure of pathological narcissism and its relationships with adult attachment styles: A study of Italian nonclinical and clinical adult participants. *Psychoanalytic Psychology*, 32(3), 403. <https://doi.org/10.1037/a0037175>
- Foster, J. D. i Brunell, A. B. (2018). Narcissism and romantic relationships. *Handbook of trait narcissism: Key advances, research methods, and controversies*, 317-326. https://doi.org/10.1007/978-3-319-92171-6_34
- Foster, J. D., Campbell, W. K. i Twenge, J. M. (2003). Individual differences in narcissism: Inflated self-views across the lifespan and around the world. *Journal of research in personality*, 37(6), 469-486.
- Freud, S. (1914). *On narcissism*.
- Gabriel, M. T., Critelli, J. W. i Ee, J. S. (1994). Narcissistic illusions in self-evaluations of intelligence and attractiveness. *Journal of personality*, 62(1), 143-155.
- Gao, S., Thomaes, S., Van Den Noortgate, W., Xie, X., Zhang, X. i Wang, S. (2019). Recent changes in narcissism of Chinese youth: A cross-temporal meta-analysis, 2008–2017. *Personality and Individual Differences*, 148, 62-66. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.05.035>
- Gangestad, S. W., Garver-Apgar, C. E., Simpson, J. A. i Cousins, A. J. (2007). Changes in women's mate preferences across the ovulatory cycle. *Journal of personality and social psychology*, 92(1), 151.
- Gebauer, J. E., Sedikides, C., Verplanken, B. i Maio, G. R. (2012). Communal narcissism. *Journal of personality and social psychology*, 103(5), 854. <https://doi.org/10.1037/a0029629>
- Given-Wilson, Z., McIlwain, D. i Warburton, W. (2011). Meta-cognitive and interpersonal difficulties in overt and covert narcissism. *Personality and Individual Differences*, 50(7), 1000-1005. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.01.014>
- Glover, N., Miller, J. D., Lynam, D. R., Crego, C. i Widiger, T. A. (2012). The five-factor narcissism inventory: A five-factor measure of narcissistic personality traits. *Journal of personality assessment*, 94(5), 500-512. <https://doi.org/10.1080/00223891.2012.670680>
- Golec de Zavala, A. G., Cichocka, A., Eidelson, R. i Jayawickreme, N. (2009). Collective narcissism and its social consequences. *Journal of personality and social psychology*, 97(6), 1074.
- Gore, W. L. i Widiger, T. A. (2016). Fluctuation between grandiose and vulnerable narcissism. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 7(4), 363. <https://doi.org/10.1037/per0000181>
- Green, A., MacLean, R. i Charles, K. (2020). Unmasking gender differences in narcissism within intimate partner violence. *Personality and Individual Differences*, 167, 110247. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110247>
- Grossmann, I. i Santos, H. C. (2020). Individualistic cultures. *Encyclopedia of personality and individual differences*, 2238-2241. https://doi.org/10.1007/978-3-319-24612-3_2024

- Gurtman, M. B. (2009). Exploring personality with the interpersonal circumplex. *Social and personality psychology compass*, 3(4), 601-619.
- Haferkamp, N. i Krämer, N. C. (2010). Creating a digital self. Impression management and impression formation on social networking sites. *Digital content creation: creativity, competence, critique*, 129-146.
- Hamamura, T., Johnson, C. A. i Stankovic, M. (2020). Narcissism over time in Australia and Canada: A cross-temporal meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 155, 109707. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109707>
- Hart, W., Adams, J. M. i Burton, K. A. (2016). Narcissistic for the people: Narcissists and non-narcissists disagree about how to make a good impression. *Personality and Individual Differences*, 91, 69-73. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2015.11.045>
- Hart, W., Adams, J., Burton, K. A. i Tortoriello, G. K. (2017). Narcissism and self-presentation: Profiling grandiose and vulnerable Narcissists' self-presentation tactic use. *Personality and Individual Differences*, 104, 48-57. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.06.062>
- Hart, C. M., Hepper, E. G. i Sedikides, C. (2018). Understanding and mitigating narcissists' low empathy. *Handbook of trait narcissism: Key advances, research methods, and controversies*, 335-343. https://doi.org/10.1007/978-3-319-92171-6_36
- Hendin, H. M. i Cheek, J. M. (1997). Assessing hypersensitive narcissism: A reexamination of Murray's Narcism Scale. *Journal of research in personality*, 31(4), 588-599.
- Hewitt, P. L. i Flett, G. L. (1991). Perfectionism in the self and social contexts: conceptualization, assessment, and association with psychopathology. *Journal of personality and social psychology*, 60(3), 456.
- Hewitt, P. L., Flett, G. L., Sherry, S. B., Habke, M., Parkin, M., Lam, R. W., McMurtry, B., Ediger, E., Fairlie, P. i Stein, M. B. (2003). The interpersonal expression of perfection: perfectionistic self-presentation and psychological distress. *Journal of personality and social psychology*, 84(6), 1303.
- Holtzman, N. S. i Strube, M. J. (2011). The intertwined evolution of narcissism and short-term mating: An emerging hypothesis. *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments*, 210-220. <https://doi.org/10.1002/9781118093108.ch19>
- Hyler, S. E. (1994). *PDQ-4+ personality questionnaire*. New York, NY: New York State Psychiatric Institute.
- Jacobson, E. (1954). The self and the object world: Vicissitudes of their infantile cathexes and their influence on ideational and affective development. *The psychoanalytic study of the child*, 9(1), 75-127.
- Jonason, P. K., Li, N. P. i Buss, D. M. (2010). The costs and benefits of the Dark Triad: Implications for mate poaching and mate retention tactics. *Personality and individual differences*, 48(4), 373-378. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2009.11.003>
- Jonason, P. K. i Webster, G. D. (2010). The dirty dozen: a concise measure of the dark triad. *Psychological assessment*, 22(2), 420. <https://doi.org/10.1037/a0019265>
- Jonason, P. K., Žemojtel-Piotrowska, M., Piotrowski, J., Sedikides, C., Campbell, W. K., Gebauer, J. E., Maltby, J., Adamovic, M., Adams, B. G., Kadiyono, A. L., Atitsogbe, K. A., Bundhoo, H. Y., Bălătescu, S., Bilić, S., Brulin, J. G., Chobthamkit, P., Dominguez, A. Del C., Dragova-Koleva, S., El-Astal, S., Esteves, C. S., Eldesoki, W. L. M., Gouveia, V. V., Gundolf, K., Ilisko, Dz., Jauk, E., Kamble, S. V., Khachatryan, N., Klicperova-Baker, M., Knezovic, E., Kovacs, M., Lei, X., Liik, K., Mamuti, A., Moreta-Herrera, C. R., Milfont, T. L., Wei Ong, C., Osin, E., Park, J., Petrovic, B., Ramos-Diaz, J., Ridic, G., Quadir, A., Samekin, A., Sawicki, A., Tiliouine, H., Tomsik, R., Umeh, C. S., van den Boss, K., Van Hiel, A., Uslu, O., Włodarczyk, A. i Yahiaev, I. (2020). Country-

- level correlates of the dark triad traits in 49 countries. *Journal of personality*, 88(6), 1252-1267. <https://doi.org/10.1111/jopy.12569>
- Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2010). Differentiating the Dark Triad within the interpersonal circumplex. *Handbook of interpersonal psychology: Theory, research, assessment, and therapeutic interventions*, 249-267. <https://doi.org/10.1002/9781118001868.ch15>
- Jones, D. N. i Paulhus, D. L. (2014). Introducing the short dark triad (SD3) a brief measure of dark personality traits. *Assessment*, 21(1), 28-41. <https://doi.org/10.1177/1073191113514105>
- Joubert, C. E. (1998). Narcissism, need for power, and social interest. *Psychological reports*, 82(2), 701-702.
- Kapidzic, S. (2013). Narcissism as a predictor of motivations behind Facebook profile picture selection. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 16(1), 14-19. <https://doi.org/10.1089/cyber.2012.0143>
- Kerr, M. i Bowen, M. (1988). *Family evaluation*. New York, NY: Norton.
- Ki, C. W. C., Cuevas, L. M., Chong, S. M. i Lim, H. (2020). Influencer marketing: Social media influencers as human brands attaching to followers and yielding positive marketing results by fulfilling needs. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 55, 102133. <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2020.102133>
- Kjærøvik, S. L. i Bushman, B. J. (2021). The link between narcissism and aggression: A meta-analytic review. *Psychological bulletin*, 147(5), 477. <https://doi.org/10.1037/bul0000323>
- Keller, P. S., Blincoe, S., Gilbert, L. R., Dewall, C. N., Haak, E. A. i Widiger, T. (2014). Narcissism in romantic relationships: A dyadic perspective. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 33(1), 25-50. <https://doi.org/10.1521/jscp.2014.33.1.25>
- Keltinkangas - Järvinen, L. (1998). *Hyvä itsetunto [Good self-esteem]*. Juva: WSOY.
- Kernberg, O. F. (1985). *Borderline conditions and pathological narcissism*. Rowman & Littlefield.
- Kohut, H. (1971). *The analysis of the self*. New York: International University Press.
- Kohut, H. i Wolf, E. S. (1986). The Disorders of the Self and Their Treatment: An Outline. U A. P. Morrison (Ur.), *Essential Papers on Narcissism*. New York: New York University Press.
- Konrath, S., Meier, B. P. i Bushman, B. J. (2014). Development and validation of the single item narcissism scale (SINS). *PLOS one*, 9(8), e103469. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0103469>
- Körner, R. i Schütz, A. (2021). Power in romantic relationships: How positional and experienced power are associated with relationship quality. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(9), 2653-2677. <https://doi.org/10.1177/02654075211017670>
- Kraft, P. S. (2022). The double-edged sword of CEO narcissism: A meta-analysis of innovation and firm performance implications. *Journal of Product Innovation Management*, 39(6), 749-772. <https://doi.org/10.1111/jpim.12649>
- Kristinsdóttir, K. H., Gylfason, H. F. i Sigurvinsdóttir, R. (2021). Narcissism and social media: The role of communal narcissism. *International journal of environmental research and public health*, 18(19), 10106. <https://doi.org/10.3390/ijerph181910106>
- Krizan, Z. i Herlache, A. D. (2018). The narcissism spectrum model: A synthetic view of narcissistic personality. *Personality and Social Psychology Review*, 22(1), 3-31. <https://doi.org/10.1177/1088868316685018>
- Krueger, R. F., Derringer, J., Markon, K. E., Watson, D. i Skodol, A. E. (2012). Initial construction of a maladaptive personality trait model and inventory for DSM-5. *Psychological medicine*, 42(9), 1879-1890. <https://doi.org/10.1017/S0033291711002674>
- Krämer, N. C. i Haferkamp, N. (2011). Online self-presentation: Balancing privacy concerns and impression construction on social networking sites. In *Privacy online: Perspectives*

- on privacy and self-disclosure in the social web (pp. 127-141). Berlin, Heidelberg: Springer Berlin Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-642-21521-6_10
- Ladhari, R., Massa, E. i Skandrani, H. (2020). YouTube vloggers' popularity and influence: The roles of homophily, emotional attachment, and expertise. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 54, 102027. <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2019.102027>
- Lambe, S., Hamilton-Giachritsis, C., Garner, E. i Walker, J. (2018). The role of narcissism in aggression and violence: A systematic review. *Trauma, Violence, & Abuse*, 19(2), 209-230. <https://doi.org/10.1177/1524838016650190>
- Larsen, R. J. i Buss, D. M. (2017). *Personality Psychology – domains of knowledge about human nature (6th ed.)*. McGraw Hill Education.
- Lasch, C. (2019). The culture of narcissism. U *American Social Character* (str. 241-267). Routledge.
- Leary, M. R. i Kowalski, R. M. (1990). Impression management: A literature review and two-component model. *Psychological bulletin*, 107(1), 34.
- Liu, D. i Baumeister, R. F. (2016). Social networking online and personality of self-worth: A meta-analysis. *Journal of Research in Personality*, 64, 79-89. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2016.06.024>
- Lobbestael, J., Baumeister, R. F., Fiebig, T. i Eckel, L. A. (2014). The role of grandiose and vulnerable narcissism in self-reported and laboratory aggression and testosterone reactivity. *Personality and Individual Differences*, 69, 22-27. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.05.007>
- Lobbestael, J., Cima, M. i Lemmens, A. (2015). The relationship between personality disorder traits and reactive versus proactive motivation for aggression. *Psychiatry Research*, 229(1-2), 155-160. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2015.07.052>
- Lou, C., Tan, S. S. i Chen, X. (2019). Investigating consumer engagement with influencer-vs. brand-promoted ads: The roles of source and disclosure. *Journal of Interactive Advertising*, 19(3), 169-186. <https://doi.org/10.1080/15252019.2019.1667928>
- Määttä, M., Uusiautti, S. i Määttä, K. (2012). An intimate relationship in the shadow of narcissism: What is it like to live with a narcissistic spouse. *International journal of research studies in psychology*, 1(1), 37-50. <https://doi.org/10.5861/ijrsp.2012.v1i1.28>
- MacDonald, P. (2014). Narcissism in the modern world. *Psychodynamic practice*, 20(2), 144-153. <https://doi.org/10.1080/14753634.2014.894225>
- Martinez, M. A., Zeichner, A., Reidy, D. E. i Miller, J. D. (2008). Narcissism and displaced aggression: Effects of positive, negative, and delayed feedback. *Personality and Individual Differences*, 44(1), 140-149.
- Masterson, J. F. (1993). *The emerging self: A developmental, self, and object relations approach to the treatment of the closet narcissistic disorder of the self*. Psychology Press.
- Matsunami, T. (2013). Gender Differences in Pathological Narcissism: Dependency and Grandiosity. *Japanese Journal of Personality*, 22(3).
- Mayer, J. D. i Salovey, P. (1997). What is emotional intelligence? U P. Salovey i D. Sluyter (Ur.), *Emotional development and emotional intelligence: Educational implications*. (str. 3–31). New York: Basic Books.
- Mayer, J. D., Salovey, P. i Caruso, D. (2000). Models of emotional intelligence. *Handbook of intelligence*, 2, 396-420.
- McCain, J. L. i Campbell, W. K. (2018). Narcissism and social media use: A meta-analytic review. *Psychology of Popular Media Culture*, 7(3), 308. <https://doi.org/10.1037/ppm0000137>
- Mehdizadeh, S. (2010). Self-presentation 2.0: Narcissism and self-esteem on Facebook. *Cyberpsychology, behavior, and social networking*, 13(4), 357-364. <https://doi.org/10.1089/cyber.2009.0257>

- Miller, J. D., Back, M. D., Lynam, D. R. i Wright, A. G. C. (2021). Narcissism Today: What We Know and What We Need to Learn. *Current Directions in Psychological Science*, 30(6), 519–525. <https://doi.org/10.1177/09637214211044109>
- Miller, J. D., Dir, A., Gentile, B., Wilson, L., Pryor, L. R. i Campbell, W. K. (2010). Searching for a vulnerable dark triad: Comparing factor 2 psychopathy, vulnerable narcissism, and borderline personality disorder. *Journal of personality*, 78(5), 1529-1564. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2010.00660.x>
- Miller, J. D., Lynam, D. R., Hyatt, C. S. i Campbell, W. K. (2017). Controversies in narcissism. *Annual review of clinical psychology*, 13, 291-315. <https://doi.org/10.1146/annurev-clinpsy-032816-045244>
- Miller, J. D., McCain, J., Lynam, D. R., Few, L. R., Gentile, B., MacKillop, J. i Campbell, W. K. (2014). A comparison of the criterion validity of popular measures of narcissism and narcissistic personality disorder via the use of expert ratings. *Psychological Assessment*, 26(3), 958. <https://doi.org/10.1037/a0036613>
- Mitchell, S. (1999). The wings of Icarus: Illusion and the problem of narcissism. *Relational psychoanalysis: The emergence of a tradition*, 1, 153-177.
- Moon, C. i Morais, C. (2023). The effect of covert narcissism on workplace incivility: The mediating role of self-esteem and norms for respect. *Current Psychology*, 1-15. <https://doi.org/10.1007/s12144-022-02968-5>
- Nealis, L. J., Sherry, S. B., Sherry, D. L., Stewart, S. H. i Macneil, M. A. (2015). Toward a better understanding of narcissistic perfectionism: Evidence of factorial validity, incremental validity, and mediating mechanisms. *Journal of Research in Personality*, 57, 11-25. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2015.02.006>
- Neubauer, A. C. i Freudenthaler, H. H. (2005). Models of emotional intelligence. *Emotional intelligence: An international handbook*, 2005, 31-50.
- Nguyen, N. N., Takahashi, Y. i Nham, T. P. (2022). Relationship between emotional intelligence and narcissism: a meta-analysis. *Management Research Review*, 45(10), 1338-1353. <https://doi.org/10.1108/MRR-07-2021-0515>
- Onofrei, L. (2009). A critical examination of the theoretical and empirical overlap between overt narcissism and male narcissism and between covert narcissism and female narcissism.
- Oliver, E., Coates, A., Bennett, J. M. i Willis, M. L. (2023). Narcissism and intimate partner violence: a systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 15248380231196115. <https://doi.org/10.1177/15248380231196115>
- Ovidije i Gregory, H. (1958). Metamorfoze. *Signet Classic*.
- Paulhus, D. L. (1998). Interpersonal and intrapsychic adaptiveness of trait self-enhancement: A mixed blessing?. *Journal of personality and social psychology*, 74(5), 1197.
- Paulhus, D. L. i Williams, K. M. (2002). The dark triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of research in personality*, 36(6), 556-563.
- Pervin, L. A., Cervone, D. i John, O. (2008). *Psihologija ličnosti: teorije i istraživanja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Pincus, A. L. (2013). The Pathological Narcissism Inventory. U J. S. Ogrodniczuk (Ur.), *Understanding and treating pathological narcissism* (str. 93–110). American Psychological Association.
- Pincus, A. L., Ansell, E. B., Pimentel, C. A., Cain, N. M., Wright, A. G. i Levy, K. N. (2009). Initial construction and validation of the Pathological Narcissism Inventory. *Psychological assessment*, 21(3), 365.
- Pincus, A. L. i Lukowitsky, M. R. (2010). Pathological narcissism and narcissistic personality disorder. *Annual review of clinical psychology*, 6, 421-446. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.121208.131215>

- Pincus, A. L., Roche, M. J. i Good, E. W. (2015). *Narcissistic personality disorder and pathological narcissism*.
- Pulver, S. E. (1970). Narcissism: The term and the concept. *Journal of the American Psychoanalytic Association, 18*(2), 319-341.
- Raskin, R. i Terry, H. (1988). A principal-components analysis of the Narcissistic Personality Inventory and further evidence of its construct validity. *Journal of personality and social psychology, 54*(5), 890.
- Reich, A. (1960). Pathologic forms of self-esteem regulation. *The psychoanalytic study of the child, 15*(1), 215-232.
- Reidy, D. E., Foster, J. D. i Zeichner, A. (2010). Narcissism and unprovoked aggression. *Aggressive Behavior, 36*(6), 414-422. <https://doi.org/10.1002/ab.20356>
- Reidy, D. E., Zeichner, A., Foster, J. D. i Martinez, M. A. (2008). Effects of narcissistic entitlement and exploitativeness on human physical aggression. *Personality and individual differences, 44*(4), 865-875.
- Roche, M. J., Pincus, A. L., Conroy, D. E., Hyde, A. L., & Ram, N. (2013). Pathological narcissism and interpersonal behavior in daily life. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment, 4*(4), 315. <https://doi.org/10.1037/a0030798>
- Rogoza, R., Wyszynska, P., Maćkiewicz, M. i Ciecuch, J. (2016). Differentiation of the two narcissistic faces in their relations to personality traits and basic values. *Personality and Individual Differences, 95*, 85-88. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2016.02.038>
- Rogoza, R., Żemojtel-Piotrowska, M. i Campbel, W. K. (2018). Measurement of narcissism: From classical applications to modern approaches. *Studia Psychologica, 18*(1).
- Rohmann, E., Neumann, E., Herner, M. J. i Bierhoff, H. W. (2012). Grandiose and vulnerable narcissism. *European Psychologist. https://doi.org/10.1027/1016-9040/a000100*
- Ronningstam, E. (2011). Psychoanalytic theories on narcissism and narcissistic personality. *The handbook of narcissism and narcissistic personality disorder: Theoretical approaches, empirical findings, and treatments, 41-55. https://doi.org/10.1002/9781118093108.ch5*
- Rosenthal, S. A. i Hooley, J. M. (2010). Narcissism assessment in social–personality research: Does the association between narcissism and psychological health result from a confound with self-esteem?. *Journal of Research in Personality, 44*(4), 453-465. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2010.05.008>
- Rosenthal, S. A., Hooley, J. M., Montoya, R. M., van der Linden, S. L. i Steshenko, Y. (2020). The Narcissistic Grandiosity Scale: A measure to distinguish narcissistic grandiosity from high self-esteem. *Assessment, 27*(3), 487-507. <https://doi.org/10.1177/1073191119858410>
- Rosenthal, S. A., Hooley, J. M. i Steshenko, Y. (2007). Distinguishing grandiosity from self-esteem: Development of the Narcissistic Grandiosity Scale. *Manuscript in preparation*.
- Russell, G. A. (1985). Narcissism and the narcissistic personality disorder: A comparison of the theories of Kernberg and Kohut. *British Journal of Medical Psychology, 58*(2), 137-148.
- Sales, N. J. (2013). *The bling ring*. London: Harper Collins.
- Samuel, D. B. i Widiger, T. A. (2008). Convergence of narcissism measures from the perspective of general personality functioning. *Assessment, 15*(3), 364-374.
- Sauls, D., Zeigler-Hill, V., Vrabel, J. K. i Lehtman, M. J. (2019). How do narcissists get what they want from their romantic partners? The connections that narcissistic admiration and narcissistic rivalry have with influence strategies. *Personality and Individual Differences, 147*, 33-42. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.04.025>
- Schlenker, B. R. (2003). Self-presentation. *Handbook of self and identity, 2*, 542-570.
- Schmitt, D. P.; Alcalay, L.; Allik, J.; Alves, I. C. B.; Anderson, C. A.; Angelini, A. L.; Asendorpf, Jens B.; Austers, Ivars; Balaguer, Isabel; Baptista, Américo; Bender, S. S.; Bennett, K.; Bianchi, G.; Bianchi, B.; Bleske-Rechek, A.; Boholst, F. A.; Boothroyd, L.;

- Borja, T.; Bos, A.; Brainerd, E.; Brase, G. L.; Brites, J.; Burakova-Lorgnier, M.; Byrd, M.; Camilleri, J. A.; Ciani, A. C.; Caral, L. G. A.; Camelley, K. B.; Carvalho, M.; Casson, J.; Castillo, I.; Castro, A.; Casullo, M. M.; Chirkov, V. I.; Choi, J.; Cohen, D.; Collin-Hansen, C. A.; Commisso, M. A.; Consuegra, E.; Cordovez, L.; Cukur, C. S.; Cunen, M. A. B.; Cunningham, M.; Curl, L. S.; Daniel, P.; Denissen, J. J. A.; Desmarais, S.; DeSouza, E.; Diaz-Loving, R.; Elias, M. S.; Endriulaitiene, A.; Eremsoy, E.; Expósito, F.; Falzon, R.; Fernandez, A. M.; Fernando, K.; Ferreira, J. H. B. P.; Fink, B.; Fisher, M.; Fitness, J.; Flowers, K.; Frederick, D.; Fry, S.; Fukushima, O.; Gaines, S. O. Jr.; Galliher, R. V.; Gandari, E.; Geher, G.; Gentile, D. A.; Geri, J. M.; Giri, V. N.; Golden, D.; Gordon, F.; Gordon, K. C.; Grammer, K.; Grimaldi, L.; Giunta, S.; Hajdú, E.; Halberstadt, J.; Hald, G.; Halim, M. S.; Haque, S.; Harlem, S. K.; Hearn, K. A.; Heaven, P.; Helweg-Larsen, M.; Herrera, E. W.; Herrera, D.; Hertel, J.; Hoffmann, H.; Høgh-Olesen, H.; Houle, B. J.; Hudek-Knežević, J.; Jaafar, J.; Kafetsios, K.; Kardum, I.; Kennair, L. E. O.; Khoury, B.; Kökény, T.; Koller, S.; Konrads, S.; Kraft, John R.; Kuhle, Barry X.; Kun, Agota; Laireiter, Anton-Rupert; Lányi, Katalin; Lauri, M.; Lavy, S.; Lawal, O. A.; Legkauskas, V.; Li, C.; Lin, H.-Y.; Lloyd, R.; Locke, K. D.; Lombardo, S. A.; Lukšik, I.; Lythe, B.; Lyubomirsky, S.; Malinen, S.; Martin, H. J.; Mashego, T.-A. B.; Mills, M. E.; Mikulincer, M.; Mordeno, I. G.; Moya, M.; Ndeya-Ndereya, C.; Nelissen, M.; Neyer, F. J.; Nyborg, H.; Oliveira, V. B.; Opre, A.; Osman, S. L.; Paulhus, D. L.; Pawlowski, B.; Penke, L.; Peplau, L. A.; Petrović, N.; Platek, S. M.; Podobnik, N.; Polonyi, T.; Popper, M.; Reips, U.-D.; Rowatt, W. C.; Ruch, W.; Rukini, M. M.; Rus, V. S.; Sagarin, B. J.; Sakaguchi, K.; Salas, S.; Sandnabba, N. K.; Santtila, P.; Schachner, D. A.; Schmidt, M.; Schütz, A.; Shackelford, T. K.; Shaver, P. R.; Sibisi, L. B. T.; Sichona, F.; Simonetti, F.; Sineshaw, T.; Souma, T.; Stefanović Stanojević, T.; Sukiennik, I.; Sümer, N.; Szeghy, P.; Sente, S. L.; Szlendak, T.; Tefera, D.; Thoma, N.; Tifferet, S.; Tkach, C.; Tordai, Z.; Tranthan, E.; Tsaousis, I.; Tungaraza, F. S. K.; Van Duynslaeger, M.; van Empelen, P.; Van Overwalle, F.; Vanwesenbeeck, I.; Varella, M. A. C.; Vera-Villaruel, P.; Voracek, M.; Vorontsov, D.; Wan, W.; Weiss, P.; Welsh, D. P.; Widyatmoko, S.; Woertman, L.; Wood, E.; Woodward, L.; Ye, H.; Youn, G. i Zupančič, A. (2017). Narcissism and the strategic pursuit of short-term mating: Universal links across 11 world regions of the international sexuality description Project-2. *Psychological Topics*, 26(1), 89–137. <https://doi.org/10.31820/pt.26.1.5>
- Seah, S. L. i Ang, R. P. (2008). Differential correlates of reactive and proactive aggression in Asian adolescents: Relations to narcissism, anxiety, schizotypal traits, and peer relations. *Aggressive Behavior: Official Journal of the International Society for Research on Aggression*, 34(5), 553-562.
- Shane-Simpson, C., Schwartz, A. M., Abi-Habib, R., Tohme, P. i Obeid, R. (2020). I love my selfie! An investigation of overt and covert narcissism to understand selfie-posting behaviors within three geographic communities. *Computers in Human Behavior*, 104, 106158. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2019.106158>
- Sim, J. P. i Romney, D. M. (1990). The relationship between a circumplex model of interpersonal behaviors and personality disorders. *Journal of Personality Disorders*, 4(4), 329-341.
- Simard, P., Simard, V., Laverdière, O. i Descôteaux, J. (2023). The relationship between narcissism and empathy: A meta-analytic review. *Journal of Research in Personality*, 102, 104329. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2022.104329>
- Simpson, J. A., Farrell, A. K., Orina, M. M. i Rothman, A. J. (2015). Power and social influence in relationships. U M. Mikulincer & P. Shaver (Ur.), *APA handbook of personality and social psychology: Interpersonal relations* (Vol. 3, str. 393–420). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/14344-015>

- Smith, D. L. (1985). Freud's Developmental Approach to Narcissism: A Concise Review. *The International Journal of Psycho-Analysis*, 66, 489-497.
- Smith, M. M., Saklofske, D. H., Stoeber, J. i Sherry, S. B. (2016). The big three perfectionism scale: A new measure of perfectionism. *Journal of Psychoeducational Assessment*, 34(7), 670-687. <https://doi.org/10.1177/0734282916651539>
- Smith, M. M., Sherry, S. B., Chen, S., Saklofske, D. H., Flett, G. L. i Hewitt, P. L. (2016). Perfectionism and narcissism: A meta-analytic review. *Journal of Research in Personality*, 64, 90-101. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2016.07.012>
- Smolewska, K. i Dion, K. (2005). Narcissism and adult attachment: A multivariate approach. *Self and Identity*, 4(1), 59-68.
- Sokolova, K. i Kefi, H. (2020). Instagram and YouTube bloggers promote it, why should I buy? How credibility and parasocial interaction influence purchase intentions. *Journal of retailing and consumer services*, 53, 101742. <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2019.01.011>
- Spitzberg, B. H. i Cupach, W. R. (Eds.). (2013). *The dark side of close relationships*. Routledge.
- Stolorow, R. D. (1986). Toward a Functional Definition of Narcissism. U A. P. Morrison (Ur.), *Essential Papers on Narcissism*. New York: New York University Press.
- Strack, S. (2009). *Razlikovanje normalne od abnormalne ličnosti*. Jastrebarsko: Slap.
- Stucke, T. S. i Sporer, S. L. (2002). When a grandiose self-image is threatened: Narcissism and self-concept clarity as predictors of negative emotions and aggression following ego-threat. *Journal of personality*, 70(4), 509-532.
- Tafesse, W. i Wood, B. P. (2021). Followers' engagement with instagram influencers: The role of influencers' content and engagement strategy. *Journal of retailing and consumer services*, 58, 102303. <https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2020.102303>
- Takšić, V., Mohorić, T. i Duran, M. (2009). Emotional skills and competence questionnaire (ESCQ) as a self-report measure of emotional intelligence. *Horizons of Psychology*, 18(3), 7-21.
- Tortoriello, G. K., Hart, W., Richardson, K. i Tullett, A. M. (2017). Do narcissists try to make romantic partners jealous on purpose? An examination of motives for deliberate jealousy-induction among subtypes of narcissism. *Personality and Individual Differences*, 114, 10-15. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2017.03.052>
- Twenge, J. M. i Campbell, W. K. (2009). *The narcissism epidemic: Living in the age of entitlement*. Simon and Schuster.
- Urbonaviciute, G. i Hepper, E. G. (2020). When is narcissism associated with low empathy? A meta-analytic review. *Journal of Research in Personality*, 89, 104036. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2020.104036>
- Varnali, K. i Toker, A. (2015). Self-disclosure on social networking sites. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 43(1), 1-13. <https://doi.org/10.2224/sbp.2015.43.1.1>
- Vater, A., Moritz, S. i Roepke, S. (2018). Does a narcissism epidemic exist in modern western societies? Comparing narcissism and self-esteem in East and West Germany. *PloS one*, 13(1), e0188287. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0188287>
- Vazire, S., Naumann, L. P., Rentfrow, P. J. i Gosling, S. D. (2008). Portrait of a narcissist: Manifestations of narcissism in physical appearance. *Journal of Research in Personality*, 42(6), 1439-1447.
- Vinge, L. (1967). *The Narcissus Theme in Western Literature*. Lund, Sweden: University of Lund Publications.
- Vrabel, J. K., Zeigler-Hill, V., Lehtman, M. i Hernandez, K. (2020). Narcissism and perceived power in romantic relationships. *Journal of Social and Personal Relationships*, 37(1), 124-142. <https://doi.org/10.1177/0265407519858685>

- Vrontis, D., Makrides, A., Christofi, M. i Thrassou, A. (2021). Social media influencer marketing: A systematic review, integrative framework and future research agenda. *International Journal of Consumer Studies*, 45(4), 617-644. <https://doi.org/10.1111/ijcs.12647>
- Washburn, J. J., McMahon, S. D., King, C. A., Reinecke, M. A. i Silver, C. (2004). Narcissistic features in young adolescents: Relations to aggression and internalizing symptoms. *Journal of Youth and Adolescence*, 33, 247-260.
- Weidmann, R., Chopik, W. J., Ackerman, R. A., Allroggen, M., Bianchi, E. C., Brecheen, C., Campbell, W. K., Gerlach, T. M., Geukes, K., Grijalva, E., Grossman, I., Hopwood, C. J., Hutteman, R., Konrath, S., Küfner, A. C. P., Leckelt, M., Miller, J., Penke, L., Pincus, A. L., Renner, K.-H., Richter, D., Roberts, B. W., Sibley, C. G., Simms, L. J., Wetzel, E., Wright, A. G. C. i Back, M. D. (2023). Age and gender differences in narcissism: A comprehensive study across eight measures and over 250,000 participants. *Journal of personality and social psychology*, 124(6), 1277. <https://doi/10.1037/pspp0000463>
- Westen, D. (1990). The relations among narcissism, egocentrism, self-concept, and self-esteem: Experimental, clinical, and theoretical considerations. *Psychoanalysis & Contemporary Thought*.
- Wink, P. (1996). Narcissism. *Personality characteristics of the personality disordered*, 146-172.
- Winter, S., Neubaum, G., Eimler, S. C., Gordon, V., Theil, J., Herrmann, J., Meinert, J. i Krämer, N. C. (2014). Another brick in the Facebook wall—How personality traits relate to the content of status updates. *Computers in Human Behavior*, 34, 194-202. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.01.048>
- World Health Organization (2022). *ICD-11: International classification of diseases* (11th revision). <https://icd.who.int/>
- Wright, A. G. i Edershile, E. A. (2018). Issues resolved and unresolved in pathological narcissism. *Current Opinion in Psychology*, 21, 74-79. <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2017.10.001>
- Wurst, S. N., Gerlach, T. M., Dufner, M., Rauthmann, J. F., Grosz, M. P., Küfner, A. C., Denissen, J. J. A. i Back, M. D. (2017). Narcissism and romantic relationships: The differential impact of narcissistic admiration and rivalry. *Journal of Personality and Social Psychology*, 112(2), 280. <https://doi/10.1037/pspp0000113>
- Young, S. M. i Pinsky, D. (2006). Narcissism and celebrity. *Journal of Research in Personality*, 40(5), 463-471.
- Yu, E. i Kim, H. C. (2020). Is she really happy? A dual-path model of narcissistic self-presentation outcomes for female facebook users. *Computers in Human Behavior*, 108, 106328. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2020.106328>
- Zhang, L. i Zhu, H. (2021). Relationship between narcissism and aggression: A meta-analysis. *Acta Psychologica Sinica*, 53(11), 1228. <https://doi.org/10.3724/SP.J.1041.2021.01228>
- Zheng, Y. i Huang, L. (2005). Overt and Covert Narcissism: A Psychological Exploration of Narcissistic Personality. *Psychological Science (China)*.
- Zeigler-Hill, V., Andrews, D. i Borgerding, K. (2021). Desire for power mediates associations between narcissism and mate retention behaviors. *Personal Relationships*, 28(3), 567-585. <https://doi.org/10.1111/per.12380>
- Zeigler-Hill, V., Vrabel, J. K., McCabe, G. A., Cosby, C. A., Traeder, C. K., Hobbs, K. A. i Southard, A. C. (2019). Narcissism and the pursuit of status. *Journal of personality*, 87(2), 310-327. <https://doi.org/10.1111/jopy.12392>